

PREOTULU ROMANU.

Diuaru basericescu, scolasticu si literariu.

Buzele preotului voru pazi sciinti'a si lege
voru cercá din gur'a lui. Malachi'a c. II. v. 7.

Joanu Fekete Negrutiu.

(Fine.)

Cuventulu funebrele

*rostitu la inmormentarea lui — prin Dr. Alesandru Gram'a
profesore de s. theologia, rectore convictului Vanceanu, asesoru consist.,
protopopu onorariu etc.*

»Éta omulu!«

Joanu XIX. v. c. 5.

Unu momentu mai multu decâtu tragicu, unu momentu de o seriositate sânta, trista sí extraordinaria este momentulu acest'a pentru noi toti, cari ne-amu adunatu aici in gïurulu unei mari vieti stinse, câtu coplesïtu de greutatea seriositatei acesteia, fie-care in ascunsu 'si sioptesce animei s'ale: »éta omulu!«, cá sí cum fie-care ar' voi se dïca: omule, coron'a tuturoru zídíriloru, unde este poterea, unde tari'a, unde viét'ia, unde frumseti'a t'a? Tóte, tóte s'au inchisu lumei acesteia pentru totu-de-a-un'a in spatiulu celu angustu sí intunecosu alu sicriului acestui'a. Privesce la elu!, vedî-te pre tine insu-ti in elu cá intr'o oglinda! sí cunoscându-ti trist'a sí trecători'a t'a figura, dí animei t'ale: anim'a mea, éta omulu!

Stimulatiunea acést'a inse atâtu de seriósa este prea amara sufletului nostru, decâtu cá se póta remâné tîmpu indelungatu in midíloculu ei, càce asía este firea sufletului nostru, câtu nice dorere prea multa, nice bucurie prea mare nu este in stare se le supórte, cà precându un'a 'lu innéca, cealalta 'lu nadesiesce. Amu suspinatu in sufletulu nostru,

cându in fața acestei mari vieti stinse, amu dîsu incetu animei nóstre: éta omulu! Inse curîndu dupa ace'a, nepotendu remâné tîmpu indelungatu fața in fața cu unu memento atátu de elocuentu alu caducitatei vietei nóstre, ne întórcemu privirile éra-si spre lumea acést'a, ce atát'a ne insiéla cu dulcetiele sí frumsetiele ei, ce se amarescu sí se vescediescu asia de iute.

Sî ce vedemu noi acumu? Óre intorcîndu-ne dela viétî'a acést'a mare, inse stinsa, éra-si spre lume, potemu noi scapá de viersulu acel'a tristu, ce atátu de tare ni-a facutu pre noi atenti la ace'a, cumcà câtu de trecutória este viétî'a nóstra cu tóte bunatátile lumesci, ce ne incungiura? Nu numai cà nu potemu scapá, fara viersulu acel'a tristu ni striga acumu sí cu mai mare taria: omule déca este dreptu, cà lumea acést'a este asia de mare, câtu nu este ochiu omenescu, care se-o póta vedé intréga; déca este dreptu ace'a, cà lumea acést'a este asia de frumoása sí minunata, câtu profetulu uitându-se la ea rapitu de mirare, nu a potutu díce alt'a decátu: »cátu suntu de minunate lucrurile t'ale Dómnne, tóte intru întieleptiune le-ai facutu.«¹⁾ Déca e dreptu sí adevératu, cà lumea acést'a atátu de admirabila in marimea, sí atátu de minunata in frumsetî'a ei, numai pentru noi pentru ómeni este facuta; déca e dreptu sí adevératu, cà dupa-ce a zîditu Domnedíeu tóte lucrurile din lume, sí uitându-se la ele a vedíutu, cumcà tóte suntu bune, inse inca i lipsesce acel'a, care cu toiagulu mintei s'ale se le domnésca pre tóte, din care cauza a dîsu: »se facemu omu dupa típulu sí asemenarea nóstra«²⁾ cá se domnésca preste tóte! Déca tóte aceste suntu adevérate, sí nu me indoiescu, cumcà toti le tíñeni de adevérate, atunci cu dreptu cuvîntu se intréba omulu: cum se póte ace'a, cà in tóta lumea acést'a este unu rîndu asia frumosu sí asia demnu de miratu in tóte lucrurile, câtu tóte 'si urméza cursulu loru neratacitu asia de regulatu fara de a se abate in drépt'a séu in sténg'a, inainte séu indereptu, viétî'a omului inse, in care sí-a pusu Domnedíeu típulu sí asemenarea s'a, curge asia neregulatu, acum in

¹⁾ Ps. 103, 24. — ²⁾ Fac, I. 26.

o parte, acum in alt'a, cá sî valurile marei, cari acum se rostogolesc sî pravalesc delá apusu spre resaritu, acum delá média-dî spre média-nópte, dupa cum sufla vîntulu? Că, au vediut'a cinev'a vre-odata se resara sórele la apusu sî se apuna la resaritu? De securu că nu! Nu, căce de 7000 de ani sórele nu nu-si gresiesce cursulu seu. Resare cându sî unde se cuvine, sî apune candu sî unde se cuvine, fara de a intârdiá sî a gresí nice baremi unu minutu, căce »sórele sî-a cunoscutu apusulu seu, pusa-i intunerecu sî s'a facutu nópte,«dîce psalmistulu.¹⁾ — Sórele vietiei nóstre inse — déca este iertatu a asemená viéti'a nóstra cea misera cu sórele — la unii le apune, cându resare, sî auror'a demanetiei li este totu odata sî murgitululu serei, câtu pre dreptulu póte întrebá cu curiosulu Jobu: »mânile t'ale Dómnne m'au facutu sî m'au zîditu, sî dupa ace'a asîa curúndu intorcúndu-te m'ai batutu.«²⁾ La altulu sórele vietiei i apune in midîloculu dílei, sî i cade róu'a ce'a de séra, atunci cându sórele ardiéndu mai tare, ar' trebuí se-o usce, — cá se nu mai dícu nimicu despre acei'a la cari léganulu celu de-antâiu li este mormêntulu. Sî Dómnne câtu de puçini suntu acei'a, la cari se le apuna sórele târdíu sér'a cându e legea; sî inca sî atunci nu li apune asîa linu. cá sórele depre ceriu, care fara sgotu se pléca numai frumosu dupa dealu sî dispere, ci li apune numai intre vaiete, suspine sî doreri, soçii cei nedespartíti ai betranetieloru, căce: »dílele omului 70 séu 80 de ani, éra ce e mai multu decâtu acestea necasu sî dorere este,«³⁾ díce întieptulu imperatu Davidu. — Firulu de érba sî flórea câmpului fara a-i spune nimene, cresce, inverdiesce sî infloresce la tîmpulu seu, sî in acel'a-si locu, unde a resaritu, se sî vescediesce, câtu loculu nascerei i este sî loculu mormêntului. Care omu inse póte se scie inainte, cá óre vescedíseva cá flórea dupa-ce sî-a produsu fructulu seu, sî óre nu se va vescedí atunci, cându ar' trebuí se inflorésca? Care omu póte se scie inainte loculu, unde va morí, sî despre câti nu póte se díca classiculu poetu latinu :

»O nimium pelago confise coeloque sereno,
Nudus in ignota Palinure jacebis arena.«

¹⁾ Ps. 103, 19 sî 20. — ²⁾ Job. X. 8. — ³⁾ Ps. 89, 10.

Se spuna drumurile câti au moritu pre ele, se spuna marea, pre câti a inghitîtu, se spuna fierele muntîloru sî a paduriloru, pre câti au sfârticatu, se spuna câmpurile de bataie, la câte mîi sî mîi de ómeni nu li-au fostu ele patulu de mórte, se spuna intregu pamêntulu, pre câti nu a primitu elu in sênulu seu, departe, departe de locul unde au vedîtu mai antâiu lumin'a dîlei sî au resuflatu mai antâiu aerulu vietîei, si apoi atunci, dar' numai atunci vomu vedé, cà intregu pamêntulu este cintirimulu celu mare alu neamului omenescu.

Dar' nu este destulu numai atât'a, nu este destulu, cà cademu la pamêntu fara de nice o regula, cei mai multi in reversatulu dîoriloru, in demanétî'a vietîei, mai puçini la midiloculu dîlei, sî numai de totu puçini in sér'a vietîei, câtu cu dreptu cuvêntu potemu dice, cà mórtea chiar' cu atât'a neindurare lovesce in celu têneru cá sî in celu betrânu; nu este destulu cà pre unulu 'lu lovesce in casa, pre altulu afara, pre unulu in apa, pre altulu pre uscatu, pre altulu unde pôte mai puçinu a cugetatu in tóta viétî'a, câtu éra-si potemu dice, cà omulu este numai in unu locu, mórtea inse este pretotindenea. Tóte aceste nu suntu destulu, ci cá neregularitatea se fia sî mai mare, viétî'a nóstra atât'a este de deosebita a unui'a de a altui'a, câtu i vine omului se intrebe: Dómne au pus'ai tu numai o cale vietîei nóstre, séu dóra 10, séu 100, séu 1000 de càì, séu dóra ai lasatu, cá ursit'a cea órba se puna cale vietîei nóstre, »tu care sî in mare ai pusu cale, sî in valurile ei carare neratacita.«)

Unulu in tóta viétî'a lui nu cunósce decátu indestulire, placere, desfétare, bucuria sî prisosintîa in tóte, câtu farmecatu de dulcétî'a loru cu îngâmfare se intréba: »ce am trebuitu se facu sufletului mieu, sî nu i-am facutu lui?«²⁾ Altulu decum se nasce, pâna móre, nu gusta decátu din paharulu celu amaru alu lipsei, dorerei, intristarei, a suspinului sî a suferintîei, câtu curmatu sub sarcin'a loru cea grea sî apesatória striga din adênculu animei: »destulu se fia Dómne, ia sufletulu mieu la tine!«³⁾

1) Prov. 8, 29. — 2) Is. 5, 4. — 3) Imp. III. 19, 4.

Ma de multe-ori asă de iute se invêrte rôt'a norocului, câtu celu ce ieri a potutu dîce cu avutulu din sânt'a Evangelia: »suflete alu mieu, bé, mânca sî te desfetéza!«¹⁾ astadi 'lu audîmu vaetându-se cu dreptulu Jobu: »piéra dîu'a in carea m'am nascutu, sî nóptea in carea s'a dîsu: conceputus'a! pentru-ce nu am moritu in pân-tece, sî dupa-ce am esîtu din pân-tece, de cè nu am pieritu; pentru-ce m'a tîênutu maic'a pre genunche, sî pentru ce am suptu tîtiele ei, cà acum dormindu a-si tacé, sî in somnulu mieu m'asi odichní!«²⁾

Sî inca sî mai multu! Câti ómeni nu trebuescu se platésca tributulu celu atâtu de amaru alu mortîei chiar' atunci cându dupa unu síru lungu de suferintîe li se deschide dejá prospectulu la un'a viétîa liniscita sî unu venitoriu placutu chiar' cá sî corabieriulu celu nefericitu, care nu piere in vastulu marei, ci cându dupa multe nopti fara somnu sî linisce, dupa multe dîle cu lipse sí cu ostenele, in urma ajunge la tîermuri, atunci se impedece sî cade in mare sî se innéca, sî cu elu totu venitoriulu celu frumosu, la care atâtu de multu a fostu asudatu dispare cá unu fenomenu in aeru, cá unu fulgeru in nori.

Nu mai dîcu nimicu, tristi ascultatori, depre ace'a, cum cei rei in lume tare desu se desfetéza, éra cei buni tare desu plângu sí suferu, cá sî cum reulu ar' fi res lata pentru bine sî binele pentru reu. — Numai dîcu nemicu despre ace'a, cum ide'a mortîei, carea intre tóte fientîele vedîute, numai noi o avemu, este in stare se ni amarésca viétî'a chiar' sî atunci, cându amu avé totu binele, ce-lu póte oferí lumea acést'a. Numai dîcu nemic'a despre ace'a, cu câta amaratiune sî de multe-ori cu câta suferintîa se desparte sufletulu nostru de trupu »tantum est enim animi corporisque dulce consortium.« Nu mai dîcu nelicu despre tóte aceste, càce sî din aceste puçine, câte mamu adusu, v'ati potutu convinge, cà precându in intréga lumea vedemu, cà domnesce o regula, o lege pre carea o tîênu tóte, sórele lun'a sî stelele, dîu'a sí nóptea, érb'a sí

¹⁾ Luc'a 12, 19. — ²⁾ Job. 3, 3 sí 11 urm.

frundî'a, pre atunci in viéti'a nóstra tóte se paru, cà suntu întórse, tóte se paru cà suntu fara regula, sî supuse negrei, tristei sî neinduratei ursite, cá sî cum noi coron'a zidiriloru, noi domnitorii toturoru, noi tipulu sî asemenarea lui Domnedîeu amu fi obiectulu celu mai urgisitu alu lui.

Astu-feliu standu lucrulu in façı'a neregularitateri acestei'a a vietiei nóstre, pre dreptulu ne întrebamú: Dómnne! ce taina póte se fia acést'a? Óre este cu potintîa, cá noi, pentru cari insu-si Fiiulu lui Domnedîeu sî-a versatu sângele, se fimu obiectulu celu mai urgisitu alu lui?

Inse nu, tristi ascultatori! Acést'a nu o potemu díce despre Domnedîeu, despre care díce întieleptulu imperatu: »tóte le iubesci Dómnne! câte suntu, sî nemîc'a nu uresci, din câte le-ai facutu, căce cum ar' póte fí cev'a, ce tu nu voiesci sî cum ar' poté stá cev'a, ce tu nu ai chiamatu!?»¹⁾ Sî cum amu sî póte noi presupune despre Domnedîeu, cá noi se-i fimu obiectulu celu mai urgisitu, cându elu atát'a ni-a iubitu, câtu sî pre Fiiulu seu unulu nascutu l'a datu mórtei pentru noi. Sî viéti'a nóstra asîa de neregulata cum ni se pare nóue dupa modulu peceperei nóstre, Domnedîeu a voítu sî a îndreptat'o asîa cum este, sî déca nóue cu mintea nóstra cea marginita ni se pare asîa de neregulata, atunci de securu a facut'o acést'a spre binele nostru, a facut'o acést'a, cá noi se vedemu sî se ne convingemu, cà viéti'a nóstra nu se gata cu întrarea in mormêntu, ci ór'a mortii nóstre este ór'a nascerei spre o alta viéti'a fara capetu. Cà e cu nepotintîa, cá lucrurile cele de puçinu pretîu, cari nu sciu atát'a baremi despre şine, cà esistu sî ele in lume, se aiba tóte in âmblarea loru o regula asîa de frumósa, ce noi nu o potemu admirá destulu, sî numai singuru viéti'a omului, a omului a carui sufletu nu-lu póte pretîuí lumea întréga se nu aiba nici o regula statornica sî nice o lege necalcata. Numai omulu sênguru între tóte fientiele vedîute este nemoritoriu. Singuru viéti'a cea pamentésca a omului este de abia inceputulu unei alte vietii fara capetu. Nu e dar' mirare cà noi vedîendu numai inceputulu ei, idea clara despre

¹⁾ Is. 37, 12.

ea sî legile ei nu ni potemu face. Căce ôre pentru-ce tôte lucrurile vedîute din lume 'si urméza cursulu loru asîa regulatu, câtu pre minutu potemu scî inainte chiar' sî sórele sî lun'a cându se intuneca? Pentru-cà viéti'a loru se gata in lumea acést'a? Pentru-ce inse viéti'a omului curge asîa de neregulatu, câtu nice de dîu'a de mâne nu potemu scî inainte nemicu, cà ôre esistava, séu va fi stînsa? Pentru-cà viéti'a nóstra nu se gata in lumea acést'a; pentru-cà in viéti'a acést'a noi vedemu numai semênti'a, arborele inse sî fructele suntu in cealalta lume; pentru-cà in lumea acést'a vedemu numai tremurarile cele pentru ochi fara de nice o regula ale córdei, tonurile cele frumóse, tonurile cele armoniósse, tonurile cele pline de melodie, ce le dáu córdele mişcate trecu preste capulu nostru, sî nu se audu sî nu resuna decātu in cealalta lume.

La lumin'a credintiei acestei'a tôte se schimba sî iau o alta faça, sî in locul disordinei, ce atât'a ne turbura, vedemu ordinea sî regul'a cea mai frumósa, démna de coron'a fapturilor. Ma la lumin'a credintiei acestei'a ins'asi mórtea cu fiorii ei devine numai capetulu unei inchisori, depunerea de pre umeri a unei sarcini grele sî liberarea din ruinele unei case ce cade, cadavrulu nostru se preface in sementia, pamentulu ce ne acopere se preface in pantece de maica, éra sicriulu in luntrea ce ne trece la o alta viétia, la viéti'a ace'a, despre care dîce s. Apostolu Paulu: »cà ochi de omu n'au vedîutu, urechi de omu n'au audîtu sî la anim'a omului n'au strabatutu ce a preparatu Domnedieu celoru ce-lu iubescu pre elu;«¹⁾ éra sufletulu nostru plinu de credinti'a acést'a in ór'a mortiei cuprinsu de o ilaritate sânta se inaltia ca- tra ceriu cá o pasere in aur'a primaverei cantandu: »binecuventa suflete alu meu pre Domnulu sî tôte cele din launtrulu meu numele celu sântu alu lui! binecuventa suflete alu meu pre Domnulu sî nu uitá tôte binefacerile lui! binecuventa suflete alu meu pre Domnulu, care iérta tôte reutatile t'ale, care vindeca tôte nepotintiele t'ale, care mântue viéti'a t'a de perire, care imple tôte dorintiele t'ale de

¹⁾ I. Cor. II. 9.

bunatati sî care te incununéza cu gratia sî cu indurari, sî te duce din marire in marire!«²⁾)

In credinți'a acést'a, ce atátu de afundu schimba intréga faci'a cea trista a lumii acesteí'a, precum cu pietate speramu in Domnulu, dupa lungi sî grele suferinție Repausatulu in Domnulu lasându in sicriulu acest'a spre a se dá pamentului totu ce a avutu moritoriu, pre braçiele angeriloru a sboratu in sinurile Tatalui nostru celui cerescu. Sî câtev'a liniaminte numai din viéti'a lui cea plina de activitate sî de vèrtuti ne voru aretá, credu, atát'a câtu potemu noi judecá cá ómeni marginiti, cá pre candu noi versamu lacrimi in gîurulu trupului seu celui recitu, pre atunci sufletulu lui a întratu dejá in resplat'a sî fericirea ace'a, despre carea díce unu s. Parente, cá unu singuru picuru din ea ar' fí in stare se indulcésca totu amarulu lumii acesteí'a.

Repausatulu in Domnulu Joanu Fekete Negrutiu Canonicu Lectoru alu Catedralei Metropolitane de Alb'a-Juli'a fù nascutu in comun'a Sucutardu din Comitatulu Dobacei in 27 Januariu 1817 la olalta inca cu unu frate gemenu cu numele Vasiliu, care inse a moritu la trei septemâni dupa nascere. Parintele seu parochu gr. cat. in ace'a-sí comuna, cá barbatu inteligentu sî fora de ace'a mișcatu de aplicarile cele bune ale micului Joanu, la anulu 1825 in etate de 8 ani 'lu duse la Clusíu, unde absolvându cu succesu eminentu scólele normali, trecù la scólele din Blasíu, la cari sî atunci cá sî astadi alergá tinerimea româna insetata de sciinți'a din tóte pàrțile, sî aici 'si terminà studiele gimnasiale, filosofice sî teologice cu atát'a succesu, cu atát'a multumire a mai mariloru sî cu atát'a îndreptatîre la speranțiele cele mai frumóse in venitoriu, câtu nemijlocitu dupa absolvarea loru sî ordinarea de preotu, de pre banca fù vrednicu a se suí pre catedra, sî din discipulu a devení magistru, propunendu incepêndu dela anulu 1842 in gimnasiulu nostru mai antâiu gramatic'a sî apoi fisic'a pâna la anulu 1847, cându cá pre unu barbatu dejá, care dadù-se semnele cele mai evidenti de talentu, de

1) Ps. 102, 1 sî urm.

zelu, de activitate de resemnatiune sî de caracteru, pietate sî religiositate fericitulu Episcopu de atunci Joanu cânduv'a Leményi 'lu-denumí de parochu sî protopopu alu parochiei sî tractului Clusiului. — Se spuna totu clerulu sî poporulu parochiei sî alu tractului Clusiului, care l'au cunoscutu pre adormitulu in Domnulu sî cari 'si mai aducu aminte de densulu, cine erá mai respectatu, cine mai pretíuitu, sî mai pre susu de tóte, cine mai iubitu cá elu, cátu la anulu 1862 fiindu alesu canonicu cancelariu alu Catedralei Metropolitane din Blasiu sî trebuindu acum a se despartí de turm'a s'a, cându si-a luatú in s. baserica remasu bunu de la poporulu seu, n'a remasu o fația neudata de lacrimi sî intrég'a parochia vedíendu cá o parascesce, se sêmtiá cá o naie, ce si-a pierdutu conducatoriulu, cá unu orfanu, ce sî-a pierdutu parentele. — Unde te duci? Pentru-ce ne parasesci parentele nostru celu bunu? Ce va fi cu noi? Ce vomu face noi fora de tine? i strigáu cu totii. Càci ducúndu-te tu, seracii 'si pierdu ajutoriulu, veduvele 'si pierdu spriginitoriulu, asupritii mangaitoriulu, tinerimea conducatoriulu sî intréga comunitatea politica a Clusiului fora deosebire de limba sî credintia 'si pierde in tine esemplariulu celu mai frumosu de umanitate sî filantropia! — Sî cum se nu fia graitu poporulu ast'feliu, candu in tempulu de 15 ani, cátu a functionatu elu cá pastoriu, cas'a lui a fostu asilulu tuturoru celoru ce plângu, éra elu pastoriu, parente, mangaitoriu, sfatuitoriu sî ajutatoriu tuturoru celoru asupriti sî necagiti. Ma provedintia domnedieésca a voiútu, cá elu se fía parentele poporului seu chiar' sî in timpurile cele mișcate sî grele din 1848, candu a trebuitu se sufere fôrte multu aperându-si poporulu seu, care inca suferiá cá sî elu, asía cátu sî elu in midiloculu suferintíelorú s'ale sî ale poporului seu a potutu díce cu s. Apostolu Paulu: »cá eu m'am restignitu lumei sî lumea mie.«

Indata-ce inse la anulu 1862 s'a asiediatu in Blasiu ocupându-si postulu celu nou de canonicu, numai decátu a fostu recunoscutu de mai marii sei cá unu barbatu, care este in stare a desfasurá zelu sî activitate pre diverse terenuri, sî inca in tóte spre cea mai deplina multúmire sî satisfactiune a tuturoru. Din care cauza curúndu dupa sosirea s'a in Blasiu fú numitu Secretariu Metropolitanu

sî Canonicu a latere lângă fericitul Metropolitu de pía aducere aminte Siulutiu, de Protopopu alu Blasiului de Directoru alu institului preparandialu, alu scóleloru normali sî a celei de fetitie, Presiedinte alu Comisiunei scolastice sî Inspectoru alu tuturor scóleloru din Archidieceasa, de cari tóte numai atunci a abdisu, cându poterile fizice incepura a i-se plecá spre apunere curmate sî ostenite de lucrulu celu greu sî indelungatu. — Cauté ori sî cine archivulu archidiecesanu sî alu celorualte dicasterie din Blasiu sî se va mirá de atát'a activitate in un'a singura viétia de omu, câtu de s'a implinitu vre-odata la cinev'a, atunci la elu de securu cà s'a implinitu dís'a latinului: »nulla dies sine linea.«

Cine ar' mai cugetá inse, cumcà in midiloculu unei activitati atátu de multifarie sî incordate in oficiele, ce le-a portatu, i-a mai potutu remané tempu sî pentru activitate literaria? Sî totusi asía s'a intemplat. Zelulu lui pentru inaintarea binelui bisericeii sî a natiunei a fostu atátu de mare, câtu órele libere, ce i le lasáu oficiele cele multe sî grele, le-a intrebuintiatu spre implerea lacuneloru literarie ale poporului nostru. Ast'feliu elu a fostu celu de-antâiu ce a scrisu »Gramatic'a limbei române« in limb'a ungrésca, care in scurtu têmpu a vedíutu patru editiuni. Elu a fostu celu de-antâiu care a scrisu Aritmetica pentru scólele poporale române. Sî totu asemenea Catechismu, Istoria biblica, sî Abcdariu cu litere latine pentru acele-si scóle, de cari s'a interesatu atátu de multu sî pre cari le-a imbraçisiatu cu atát'a caldura pâna la mórte.

Ma sî viétia civila sî terenulu celu spinosu sî puçinu multumitoriu alu politiceii a aflu in elu cultivatoriulu sî gradinariulu celu de o diligintia rara printre moritori, — càce la anulu 1847 fù numitu din partea cesaro-regescului guvern transilvanu revisoriu alu cartíloru române; la 1863 fù alesu deputatu alu cercului Gilòu la diet'a provinciala din Sibiu, sî totu in acelu anu ablegatu alu consiliului imperialu din Vien'a, in cari credintiosu tronului sî patriei sî zelosu aperiatoriu alu bisericeii sî alu natiunei, cu deplina onóre a percursu sî calea cea grea, ce i s'a deschisu prin oficiele aceste nóue cari sî numai ele singure fara de altele poftescu o abnegatiune eroica.

Óre, tristi ascultatori, nu ar' fi vîrtuțile aceste publice de ajunsu pentru ori sî cine, cá între moritori se-i asecureze nemorirea, éra inaintea tronului cerescu se-lu faca, cátu cu fruntea deschisa se póta díce: »Dó mne 5 talanti mi-ai datu, éta am agonisitu cu ei alti 5 talanti!?»

Inse vîrtuțile lui private sî casnice nu suntu intru nemicu mai puçinu stralucite cá cele publice. Sî óre pre carea din aceste se-o amintescu? Sî óre nu voiu gresî amintindu pre un'a sî omițiendu pre alt'a? Óre se amintescu despre zelulu, cu care cercá cas'a Domnului implorându dela Elu ajutoriu sî binecuvîntare preste ostenelele s'ale cá semênatoriulu preste semênaturile s'ale? cátu la Pascile cele din urma, la cari a mai potutu esí afara din casa, neajutându poderile spre a poté concelebrá, in díori de dí de abia mișcându-se totuși a luatú parte la ceremoni'a cea frumoșa a inviarei Domnului cántându marire sî lauda lui Christosu celui iniatu din morti, cá-sî cum ar' fi voitu a díce: — Domnedíeu! mieu! acést'a este pentru ultim'a óra, cá mai laudu inviarea t'a pre paméntu, sî cándu o voiu mai laudá, atunci o voiu laudá la olalta cu santii sî cu ângerii in locasiurile t'ale cele ceresci vedíendu glori'a t'a façia in façia! — Nu voiu mai amintí nemicu despre vîrtutea acést'a, ci voiu trece la alt'a, ce este inca sî mai rara printre moritori.

De 81 de ani esista Capitulu acest'a, sî in intervalulu acest'a lungu cu greu va fi fostu sicriulu unui Canonicu incungîuratu de atáti'a nepoti, sî inca toti crescuti de dên-sulu, cum vedemu incungîuratu sicriulu adormitului in Domnulu, care consangeniloru sei nu li-a fostu numai frate séu unchiu, consangénu séu afinu, ci adevératu parinte, cátu in midíloculu loru chiar' cá sî unu parinte ar' fi potutu díce: »éta eu sî pruncii, cari mi i-a datu mie Domnulu!« Nu este un'a singura chiamare de viétia, in carea se nu fi crescutu nepoti de ai sei. La altariulu Domnului a crescutu preoti, pre catedra a crescutu profesori, in armata ostasi, in viétia statului judecatori, in grigi'a trupureloru a crescutu medici, in viétia cetatienésca a crescutu maestrii, sî in cea rurala economi, cátu numerulu

celoru crescuti de dânsulu se urca la 30, éra noi pre drep-
tulu potemu dîce despre elu, cà de-sî fara familia totusî
a crescutu copii câtu sî 10 parinti de familie.

Sî lucru de miratu! Pre lînga tóte aceste sî pre
straini pre toti fara deosebire i-a imbraçisiatu cu iubire sî
nu li intindeá mân'a, de numai spre a-i ajutá! Se spuna
tinerii cei multi lipsiti de midilóce, se spuna seracii din
Clusîu sî din Blasîu si depre aire, cari l'au cunoscutu, se
spuna veduvele, se spuna caletorii, se spuna strainii, de a
eşîtu cinev'a vre-odata nemîngaiatu din cas'a lui, câtu cu
dreptu cuvêntu potemu dîce, cà binefacerea sî ajutarea i-a
fostu nutrementulu sî pânea de tóte dîlele, aerulu fara de
care nu poteá traí, lumin'a fara de care viét'ia i s'ar' fi
stinsu. — Toti cari l'au cunoscutu, voru fi de securu de
acordu cu mine, cà déca ar' fi fostu se aléga între a i-se
luá viét'ia, séu a pierde posibilitatea de a face bine, atunci
ar' fi respunsu: Dómne! séu a face bine séu a morí!

Ma dânsulu, care in viét'ia a impartîtu totu seraciloru,
nepotiloru sî tineriloru lipsiti de midilóce, nice la mórte nu
si-a uitatu de ei, ci totu ce a avutu, a lasatu acestor'a in-
fiintîndu pre lînga ace'a sî o fundatiune de 4000 fl. v. a.
pentru stipendie la tenerimea studiósá, ce se póte activá
cu inceputulu anului scolasticu mai de-aprópe.

Pentru ace'a cutezu a dîce, cà este raru moritoriulu
acel'a, care se inchida in sicriulu seu atâte simpatîi cá adormi-
tulu in Domnulu, care de securu la diu'a judecatei din
urma cându Mântuitoriulu va dîce celoru de-a drépt'a:
»Veniti benecuventatii Parintelui mieu, de
mosceniti imperat'ia carea e gatita vóue dela
intemeierea lumei, cà flamendu am fostu sî m'ati
saturatu, golu am fostu sî m'ati imbracatu, mor-
bosu sî m'ati cercetatu!« nu va avé lipsa se respunda:
»Dómne cându te-am vedîutu flamêndu sî te-am
saturatu, golu sî te-am imbracatu, bolnavu sî
te-am cercetatu?» nu va avé dîcu lipsa se dîca
cuvintele aceste, càci voru vorbí pentru dânsulu seracii cei
multi, ce i-a saturatu, golii cei multi, ce i-a imbracatu,
morbosii cei multi ce, i-a cercetatu, asupritii cei multi, ce
i-a mîngaiatu, sî toti cei ce in o viét'ia de 71 de ani s'au
impartasîtu in binefacerile lui.

Sî éta barbatulu acest'a incununatu cu atâte merite, infrumsetiatu cu atâte vîrtuti sî deplânsu de o asîa multîme de ómeni, barbatulu acest'a astadi nu mai este. Sufletulu lui s'a dusu la Domnedîeu, trupulu lui se gata se între in pamentu, — suvenirulu lui inse va remâné cu noi totu-de-a-un'a, sî nice negur'a departarei, nice valorile tempului nu voru fi in stare a-lu sterge din anim'a tuturoror celoru ce l'au cunoscutu.

Inainte de a plecá inse pre drumulu depre care pâna la inviarea mortîloru nu mai este re'ntórcere reculegîndu-si inca odata poterile stóirse de suferintîe prin slabele mele cuvinte se adreséza mai pre urma cu unu cuvêntu de remasu bunu catra acei'a, cu cari a petrecutu la olalta in viétia. Sî in specie

Plinu de o adúnca reverintîa se întórcé mai antáiu catra Escellentî'a S'a Prea Santítulu Domnu Metropolitu Dr. Joanu Vancea de Butés'a sî dîce :

Escellentî'a Vóstra! De 19 ani servescu la altariulu Domnului coasistându Escellentiei Vóstre! De 19 ani am fostu totu-de-a-un'a gat'a cu puçinele miele poteri a usîurá sarcin'a cea grea de pre umerii Escellentiei Vóstre! — Ascultarea sî supunerea canonica façia cu Escellentî'a Vóstra mi-a jacutu totu-de-a-un'a la anima cá lumin'a ochiloru. — Adêncu am sêmtítu dorerea, cà in anii cei din urma apesatu greu de suferintîele morbului meu, nu V'am mai potutu pune la dispusetiune puçinele miele poteri. Nobilitatea animei Escelentiei Vóstre inse credu, cà me vá scusá pentru acést'a, càci nu lips'a de vointîa, ci nepotintî'a a fostu caus'a. Inse déca atunci, cându V'am potutu ajutá, din debilitate omenésca séu din nebagare de séma V'am gresitu séu V'am amarítu vre-odata, sarutându-ve pentru ultim'a óra santít'a drépta, Ve rogu, cá se mæ iertati, sî se binecuvêntati remasîtîele miele pamêntesci, cá se se întórca dupa voi'a lui Domnedîeu éراسi in pamêntu, din care a fostu luatu, asecurându-ve totu-de-odata, cà in mine de astadi incolo veti avé nu mai multu la altariulu Domnului, ci inaintea tronului Lui celui prea inaltu unu rogatoriu neinctatu!

Se adreséza apoi catra Prea Veneratulu Capitulu Metropolitanu cu cuvintele: 26 de ani am fostu membru alu

venerandei acestei corporatiuni. Multi dintre consoșii miei au parasítu lumea inca inainte de mine, sî éta astadi trebue se Ve parasescu sî eu. — La olalta am servitu la altariulu Domnului, la olalta am ajutatu pre archipastoriulu nostru cu consiliulu sî cu fapt'a in guvernarea provinciei acestei'a atátu de estinse. In unu contactu atátu de intimu mi-a fostu cu nepotintia póte a nu ve fi vatematu vre-odata. De s'a întêmplatu acést'a, atunci fiti securi, cà nu s'a întêmplatu decátu din slabitiune omenésca, la carea toti sîntemu supusi. Rogu-ve se me iertati cá pre unu frate, ce va iubitu sî va stimatu, sî in rogatiunile vóstre nu ve uitati a Ve aduce aminte de mine.

Se întórce apoi cu viersulu innecatu de suspine catra iubít'a s'a sora Dómn'a veduva preotésa An'a Dulog nascuta Fekete Negrutiu sî díce: — Multu iubít'a mea sora! Ce ar' fi fostu de mine in anii cesti din urma, anii suferintíelorú miei, déca nu te aveám pre tine? — Ce ar' fi fostu de mine in morbulu celu greu sî indelungatu, déca tu nu erái lângá mine? — Tu ai fostu unu adeveratu martiru lângá mine, cátu nu sciu óre a cui suferintia a fostu mai grea, a mea a celui morbosu, séu a t'a, care m'ai grígítu pre mine! 41 de ani ai fostu tu angerulu pazitoriu alu vietíei sî casei miei, sî tí-ai espusu sî viétí'a t'a pentru mine! Cu ce-ti voiú resplatí tîe? In lumea acést'a nice nu-ti mai potú resplatí, càci eu acumú me ducú din ea. 'Ti voiú resplatí inse in ce'alalta lume, unde in continuu voiú rogá pre Domnedíeu, cá se-ti resplatésca elu oste-nelele t'ale cele multe pentru mine; sî de tí-am gresítu vre-odata mai cu séma in suferintíele miei, te rogu, se ierti pre fratele teu, éra nepotílorú miei celorú multi, ce i-am crescutu la olalta cu tine, te rogu se le fí sî de aci incolo mama adeverata. Remasu bunu pentru ultim'a óra, multu iubít'a mea sora!

Remasu bunu! iubítulu meu frate Simeonu sî iubít'a mea sora Susana, cari de sî nu a-ti fostu lângá mine, totúsi a-ti luatú parte in anima la suferintíele miei!

Remasu bunu iubítii miei nepoti, Nicolae Fekete Negrutiu preotu archidiecesanu sî asessoru alu Consistoriului Gherlanu, Susan'a Câmpianu nascuta Fekete Negrutiu

cu soçiulu seu Stefanu Câmpianu parochu sî protopopu alu Elisabetopolei, Joanu Fekete Negrutiu professoru cu soçi'a s'a Leontin'a Cristianu, Dr. Emilu Fekete Negrutiu medicu practic cu soçi'a s'a Otili'a Pușcariu, Josifu Fekete Negrutiu cu soçi'a s'a, Emiliu Popu subjude regiu cu soçi'a s'a, Anna Filipanu n. Popu cu soçiulu seu, sî voi toti cei'alalti multîme de nepoti sî nepôte — moscenirea mea se Ve fîa. iubirea lui Domnedîeu sî a neamului vostru! Aducetî-ve amente de mine in rogatiunîle vóstre, grigîti in lips'a mea de mam'a vóstra, sor'a mea Ann'a sî Ve iubiti unulu pre altulu, cum v'am iubitulu sî eu pre voi!

Remasu bunu Multu onoratu Corpu profesoralu dela tóte institutele de invetiamentu din Blasîu!

Remasu bunu Cleru si poporu alu tractului Clusîului, sî poporulu meu credintiosu din parochi'a Clusîu, in midîloculu caror'a mi-am petrecutu cea mai frumósa parte a vietîi sî cari sî acum, prin cîte o cununa depusa pre osamintele mele, v'ati aretatu iubirea façia de mine, reprezentându-ve inca prin doi barbati prea demni — vechiulu meu amicu Magnificulu domnu Ladislau Vajda secretariu gubernialu in pensiune si zelosulu preotu On. domnu Vasiliu Podoba, caror'a prin acést'a Vi si aducu adênc'a mea multiumita.

Remasu bunu Prea-Veneratu Capitulu Episcopescu de Gherl'a, care din iubire si stima m'ai alesu de Asectoru alu Consistoriului Gherlanu, sî acumu ai participatu la inmortentarea mea prin membrulu teu celu mai iubitulu Reverendissimulu domnu Canonicu Vasiliu Popu, in tîmpu de cercare patronu marinosu alu familiei mele.

Remasu bunu locuitori ai acestui opidu, la cari usî'a mea V'a fostu deschisa totu-de-a-un'a!

Remasu bunu seraci, lipsiti, asupriti, straini si caletori din tóte anghiurile tîerei, cari a-ti fostu mangaiati si adapostiti la cas'a mea!

Remasu bunu întregu stimatu publicu adunatu la ceremoni'a acést'a trista a inmortentarei miele!

Darulu Domnului Nostru Isusu Christosu si iubirea lui Domnedîeu Tatalu sî impartasîrea Spiritului Sântu se fia cu voi cu toti. Aminu.

Studia din Dreptulu canonicu.

Despre impedimentele casatoriei.

(Urmare.)

c) Impedimentulu statului (vetitum status)¹⁾ esiste pentru toti acei'a, cari in puterea institutiunilor relative la statulu in care se afla — nu potu incheia casatoria iertata inainte de a produce licentiere spre acestu scopu dela superioritatile competenti, si deca cumv'a o inchia fara de acest'a, contrage pedepsele satorite prin lege; atari suntu unii individi in sberbitiulu statului, cei din sberbitiulu militariu si cei ce inca nu si-au implenit obligatiunea fačia cu statulu militariu. Legile relative variéza dupa diferitele institutiuni ale staturiloru²⁾, éra cu referintia speciale la patri'a nóstra suntu de a se insemná urmatóriele:

α) Individi constituiti in sberbitiulu de comptabilitate alu statului cu salariu sub 500 fl. au se produca concesione de casatoria dela superioritatea lor, alt'cum se supunu urmárilor satorite prin lege.³⁾

β) Scrietorii cari sberbescu la fondurile comuni, deca pre lángha asecurarile materiali recerute la casu de incheierea casatoriei⁴⁾ nu voru produce concesione dela ministeriulu de cultu, se dimitu din oficiu pierdféndu-si totu dreptulu de a-si formá pretensiuni pre temeiulu sberbitiului prestatu mai'nainte.⁵⁾

γ) Cei din statulu militariu dupa legile mai vechie in genere nu poteáu inchia casatoria fara concesione dela auctoritatea competente; astadi din contra articlulu de lege XL din 1868 a schimbatu in starea lucrurilor incátu dupa §. 53 militarii rezervisti pre tēmpulu, cându nu suntu in serviciulu actuale si-'su licentiatu pre tempu mai indelungatu; dintre aperatorii de patria acei'a, cari au implenit

1) Conf. 325 β) b) Conf. Conc. prov. I. T. V. c. VIII. inf.

2) Specificate se afla in unele dreptiuni pentru staturile europene cu referintia la patri'a nóstra — la Szeredy o. c. §. 448 b).

3) Instit. locuten. din 12 jan. 1863 nr. 19.

4) Celu puçinu unu capitalu care cu 5% se produca venitul anuale de celu puçinu 300 fl.

5) Ordinat. min. de cultu din 27 mart. 1870 nr. 6000.

clasea a 3-a fația cu inchiarea casatoriei, stáu sub legea comuna, inse fara de a fi scutiti de la implenirea ulterioara a obligatiunei de militari. De asemenea favoru se impartasiescu, fara consideratiune la tîmpulu de serviciu implenitu ofiçirii rezervisti (de la linia si aperiatorii de patria), cei pensiunati si invalidi, cesti din urma deca nu-su suscepti in carev'a institutu de invalidi. Deci in urm'a acestei dispusetiuni e de a destinge cã

1. Cei neamentiti in §. 53 la inchiarea casatoriei stáu sub dispusetiunile legeri de mai'nainte si nu potu inchiã casatoria de cãtu cu producerea licentiei de la auctoritatile competenti¹⁾, dincontra

2. militarii licentiatii pre tîmpu mai indelungatu, fara terminu de a se re'ntorce nechiamati, deca au trecutu clasa a trei'a²⁾, se potu insurã fara licentia dela auctoritatea milit. compet., inse deca nu au implenitu clasa 3, de si suntu licentiatii pre tîmpu mai indelungatu fara licentia speciale dela auctoritatea competente, nu se potu insurã; prin urma e punctulu de purcedere nu este tîmpulu implenitu in sîrbitiulu militariu, ci clasa a trei'a.³⁾

3. Ofiçirii cari suntu in reserva si nu suntu in sîrbitiu actuale se potu casatori fara concesiune produsa, inse au de-a incunoscintiã pre auctoritatea competente alaturandu pentru evidentiã pre lãnga atestatu despre moralitatea soçiei si estrasu despre cununia; nu suntu inse indreptatiti la insurare ofiçirii rezervisti cari se afla in sîrbitiulu actuale, fia cãtu de scurtu tîmpulu acelu sîrbitiu.

¹⁾ Auctoritatea competente este pentru cei din gradurile mai inalte pãna la maioru Maiestatea S'a Regele, dela capitãnu pãna la locutereuti Ministrulu comune de resbelu, era pentru cei'alalti Comand'a regimentului. Ofiçirii au de a produce si atestatu despre depunerea cautiunei ce se recere la inchiarea casatoriei. (Min. de cultu Ordin. din 7 april. 1872 nr. 7565.)

²⁾ Clasile nu tienu in vedere tîmpulu de sîrbitiu; ele suntu de a se computã dela 1 ianuariu c. n. a acelu anu, iu care respectivulu a implenitu anulu 20 alu etatei s'ale, si se estinde pãna la 31 dec. a anului in care a intratu in anulu 23 alu etatei. Art. XL. §. 3. Min. de aper. țierei la Min. de cult. 8 jan. 1872 Nr. 247/VII si 7 sept. Nr. 30,347/VII.

³⁾ Min. aper. țierei din 1874. 92. 99. VII.

4. Ofițirii pensiunati, definitivu și invalidii patentati nesusceptuti in casele de invalidi se potu casatori fara concesiune, au inse de a insciintiá auctoritatea competente pentru tîenerea in evidentiá cu estrasulu matriculariu.¹⁾

5. Pensiunatii numai pre unu tîmpu (interimale), cei preinsemnati pentru șierbitiulu locale cá semi-invalidi pensiunati din casele de invalidi numai cu concesiune potu pasi la casatoria.²⁾

6. Militarii din șierbitiulu actuale, cei licentiatu pre tempu scurtu, cei cari nu si-au inceputu șierbitiulu militariu de au și trecutu preste clasa 3, fara concesiune nu se potu casatori.³⁾

7. Cei cari in clas'a 3. au capetatu scutintia interimale dela șierbitiulu in óste, séu in clas'a 3 séu dechiaratu interimale de neapti, de-si nu au esítu din clasa 3, se potu casatori fara concesiune.⁴⁾

8. Aparatorii de tiera trecuti preste clas'a 3. și nefiendu in șierbitiulu activu, se potu casatori fara concesiune speciale; cei'alalti au de a cere concesiune dela auctoritatea competente cu dreptulu de a recurge in casu de denegare pâna la ministeriulu de apărarea țierei cá foru de a trei'a instantia.⁵⁾

d) Cei ce in intielesulu articolului de lege XL §. 53 suntu supusi la obligatiunea șierbitiului militariu și nu au facutu de-ajunsu acestei obligatiuni neci prin trecerea pre sub mân'a comisiunei de asentare, neci s'au dechiaratu de contra acést'a de neapti pentru totu-de-a-un'a, neci nu au trecutu preste clas'a 3-a nu se potu casatori fara speciale concesiune dela auctoritatile competenti, și déca ar' incheiá casatoria fara de a luá in consideratiune dispusetiunile legei

¹⁾ Ord. min. de cultu din 27 Jan. 1869. Nr. 1624.

²⁾ Min. p. ap. tier. 1869 8 jun. Nr. 155. conf. ord. de sub. Nr. 18838. și min. de cult. din 2. dec. 1880 Nr. 34,945.

³⁾ Ord. Min. de cult. din 28 april. 1874. nr. 6991.

⁴⁾ Ord. Min. de cultu din 1 jua. 1876 Nr. 11.806.

⁵⁾ Ord. Min. de ap. tier. din 20 jan. 1870 Nr. 2600. Cele alalte dispusetiuni suntu presrise prin Ordin. Min. de ap. țierei: din 8 jan. 1869 nr. 155, 8 nov. 1869. nr. 2954. aug. 1873 nr. 27941/VII. 16 jul. 1876 nr. 5472/VII; 6 mart. 1879 nr. 8571/VII; 8 jun. 1874 47059/II.

conformu §. 46 in legatura cu §. 44. cadu sub pedepsele prevediute prin lege si anume 'si pierdu favorulu faia de asentarea dupa clasele etatei si fara de tragerea sortii se asentéza din oficiu, in casulu candu nu ar' fi apti se pedepsescu cu mulcta banale pâna la 1000 fl. in folosulu celoru miseri ori cu inchisória de 6 luni, éra cei cari au conlucratu la inchiarea casatoriei oprite (prin urmare sí preotulu cununatoriu) cu mulcta banale de 500 fl. ori inchisória de 3 luni.

(Va urmá.)

J. P. Papíu.

Divinitatea lui Isusu Christosu.

— Epistol'a pastoralá a P. S. S. Paul Josif Palma Archiepiscopu latinu de Bucuresci catra Clerulu sí Poporulu credintiosu, cu oca-siunea Paresimeloru a. c.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este Isusu Christosu Domnedíeu? Éta marea cestiune care stá agitându-se cându mai multu, cându mai puçinu, in decursulu aloru nóuespredíece vécuri, si cá nici-odata ea se agitéza in tîmpulu de faia de unii dintre cei ce trecu de representanti ai sciintiei. Cu ce scopu inse? De siguru cá nu totu-de-a-un'a cu dorint'á de a cunósce adevernilu, carele este tiént'a, pre care ar' trebuí se o aiba fie-ciue in vedere intru cercetarile sciintifice; ci cu intentiunea strimba de a intunecá mintíle omenesci sí de a distruge pâna si ide'a religiunii dintr'insele. Càci pentru acesti invetiati nu esiste nimic in afara de natur'a corporea sí sensibilá; Domnedíeu la ei nu este alt'cev'a decátu unu nume desiertu, decumv'a nu s'ar' pretinde se se intíeléga prin elu totulu cosmicu, carele in fientíele cunoscatórie, mai alesu in omu, devine consciu de sine insusi; prin urmare religiunea dupa dînsii nu poté fi decátu unu complexu de fantasii góle, cari inse, tiénute de plebe cá lucruri reale, potu folosí une-ori spre a-i nobilitá sîntiementele si afectele, numai cátu se nu degenereze in radímulu ignorantiei sí in alimentulu unui fanatizmu netolerantu.

Ce minune p^ote fi as^ura-dara, c^u din partea acestor'a se se nege divinitatea lui Isusu Christosu, fundamentulu religiunii crestine, sⁱ se se combata cu t^ota sirguint^u'a ingeniului depravatu prin er^ore sⁱ prin coruptiunea animei? Odata nimicitu crestinismulu, s'ar' elatin^u t^ote adev^ererile cele mari ale moralei, bas'a bunei stari sociale; nu ar' mai rem^une in lume nimic dec^utu unu caosu de superstitiuni ridicule, batjocur'a sⁱ rusnea neamului omenescu; materialismulu sⁱ ateismulu ar' pot^e serbator^u atunci cu pace triumfulu lor^u.

Nu lasati a ve insiel^u, o prea inbitiloru mei frati; divinitatea Domnului nostru Isusu Christosu este unu faptu at^utu de evidentu, inc^utu nici nu-lu poti macaru trage la indoiela fara c^u se faci violintia ratiunei sⁱ bunului s^emt^u, ast'feliu inc^utu st^uu se d^ucu, c^u esistint^u'a Omului-Domnedieu chiar' as^ura de stralucit^ore se manifest^eza in istori'a neamului omenescu, c^u sⁱ cum stralucit^ore se manifest^eza in universulu intregu esistint^u'a lui Domnedieu. Incredint^uati dreptu ac^u'a in puterea adev^ererului, spre intarirea sⁱ marirea prea sfintei n^ostre credintie, voimu se ve infa^uis^uamu in anulu acest'a pe Isusu Christosu, autorulu sⁱ consumatoriulu credintiei in sesi, as^ura inc^utu, precum a-ti vede^u radiele s^orelui umbritu de unu candidu norus^oru, tocmai ast'feliu se contemplati cu placuta admirare stalucirile divinitatii, ce se ascunde sub sacr'a umanitate a unui'a sⁱ aceluia-si Christosu.

Spre a cun^oste divinitatea lui Isusu Christosu, e de lipsa a supos^u adev^ererulu istoricu alu Evangeliiloru, fiindu-c^u, precum am d^usu, ac^u'a este unu faptu, si faptele despre cari nu potemu av^e esperient^uia parsonala, se pot^e sⁱ trebue demonstrate singuru numai cu ajutoriulu istoriei. D^eca asiadara Evangeliile nu sunt^e legende fabul^ose, ci istorii adev^erate, cari nu admitu nici celu mai micu dubiu rationabilu, vomu av^e cu ce se demonstramu in abundantia, si numai la lumin'a ratiunei naturali, cumc^u Isusu Christosu este cu adev^eratu Omu-Domnedieu. Incep^undu asiadara a discut^u asupr'a val^orei lor^u istorice, trebue se insemnamu, c^u pentru noi crestinii c^urtile acestea nu sunt^e numai istorice, ci sunt^e si carti inspirate de Domnedieu, adeca scrise de autorii lor^u prin impulsulu specialu alu Spiritului S^untu, carele prin asistint^u'a si conducerea s'a i-a feritu de orice

eróre. Acést'a inse nu detrage nemicu meritului discussiunii, dupa cum negliobesce gândescu adversarii nostri. Cu o in-credere esagerata in ideile loru, dar' adesea lipsiti de cu-nosciintiele religiöse, ne arunca inainte, cá si o descoperire proprie, acésta sentintia prea cunoscuta: cá filosofulu pléca dela ratiune ér' credintiosulu dela credintia, de unde con-cludu apoi, cá logic'a unui omu credintiosu este cu totul de-osebita de cee'a ce o are filosofulu intocmai cá si dóne *linii cari desî nu suntu paralele, totusi niciodata nu se potu in-tâlní, pentrucà nu suntu pe acel'asi planu.*¹⁾ A buna séma cá planulu unui liberu cugetatoriu este cu totul deosebitu de planulu omului celui ce crede cându crederea s'a e ratio-nabila si pentru ace'a filosofica. Se lasam inse aceste absur-ditati, prin cari se incérea se convinga pre cei cu mintea slaba cá credinti'a ar' fi necompatibila cu sciinti'a; faptulu este cá, déca plecamu cá credintiosi dela credintia, cându e vorba despre lucrurile ce trecu preste mintea omenésca, scimu plecá cá filosofi dela ratiune, cându obiectele suntu de acelea, ce se potu cunósce la lumin'a naturala a acelei'asi minti.

Afirmâmu deci fara de ce'a mai mica indointia, cá va-lórea istorica a Evangeliiloru este fórté mare; si éta cum resonamu cu deplina rigóre logica, plecându de la notiunile cele mai comune si mai sigure. Dupa regulile criticeii celei mai severe se judeca de adeverala orice istorie, ascrisa de o traditiune constanta unui autoru contimporanu, séu apró-pe contimporanu, carele fara interesu de insielare sî fàrà amplificàri retorice descrie fapte vedúte de elu insusi, séu culese de la alti martori oculari, fapte necontradîse de vre-unu altu scriitoriu de autoritate egala sî cari se potu conciliá cu monumentele, neindoióse din acel'a-si tîmpu. Acum, istori'a evangelica precum o aréta nenumerate documente este lucrarea nu numai a unui'a ci aloru patru scriitori contemporani, doi apostoli, cari istorisescu evenimentele pe-trecute sub ochii loru proprii si doi invetiacei ai Apos-toliloru Petru si Pavelu, cari au scrisu despre acelea-si evenimente asia precum le-au fostu audítu de la invetia-torii loru sî de la cei'alalti ucenici ai lui Isusu Chris-

¹⁾ Havet, Revue des Deux Mondes, 1° Août 1863.

tosu, cari au fostu martori umiliriloru si maririloru lui. Nici nu se pôte dubitá despre veracitatea loru, care stralucesce din simplicitatea si din concisiunea stilului loru, adeca din modulu de a scrie, lipsitu de ori-ce artificiu propriu alu esagerarii si alu mintiunei; cáci spre ce scopu ar' fi recursu ei la falsitate si la mintiuna? Sciáu fórte bine cá, publicându faptele acelea, se espuneáu indignatiunii inimiciloru poternici si inversiunati ai lui Christosu si ai invetiaturii s'ale, cari le-ar' fi respunsu cu inchisorile si cu torturile, precum s'a si intêmplatu, ast'felu incátu se pôte díce, cá istori'a evangelica este sigilata cu sângele autoriloru ei. Cine pôte crede cá ei ar' fi voitu se-si cascige cu atât'a pretiu frumosulu titlu de impostori mintiunosi: titlu, care de siguru nu li-ar' fi lipsitu? Ei scriáu in provinciile imperiului romanu, care pre timpurile acelea se affá la culmea culturai s'ale si erá ilustratu de nenumarati barbati de litere si de sciintie; asia incátu déca fapte referite de evangelisti ar' fi fostu câtusi de puçinu contrare adevărului erá pe dreptulu se se ascepte cá s'ar' redicá o multíme de contradicatori atâtu dintre judei, câtu si dintre pagâni, cari aveau cu totii celu mai mare interesu spre a-i dovedí de mintiunosi. Inse nu numai cá n'a pasítu nici unulu spre a-i contradíce, ci din contra, precumu resulta din alte monumente istorice, ce ni-au remasu, insísi inimicii loru au fostu siliti se le confirme istorisirea, dupa-ce acést'a cuprindeá fapte cunoscute unui poporu intregu, sí caror'a nimicu nu li se poté opune din cee'a ce ar' fi fostu rationabilu. Concludemu asiadara, cá istori'a evangelica este cea mai sigura dintre tóte istoriile, asia incátu nu s'ar' poté trage la indoiéla, fára de a-se distruge tóte adevéururile istorice: din negarea ei ar' urmá celu mai stupidu positivismu intocmai cá si alu dobitóceloru, pentru cari nimicu nu esista decátu cele ce le vedu cu ochii si le calca cu petiórele.

Necredintiosii din aticitate, cá unu Celsiu, unu Porfiriu, unu Julianu Apostatulu, combatêndu crestinismulu nici nu s'au gânditu se atace valórea istorica a Evangeliiloru, ce'a ce este in adevéru unu mare argumentu in favorulu loru; inse nu ast'felu se pôte díce despre cei din véculu alu nóuepredícelea. Acesti'a, cá se le faca dubie genuinitatea

sî autenticitatea, s'au pusu la lucru spre a confruntá cu sirguintia Evanghelie cu ce'alalta, sî pe tóte cu istoricii, cari au scrisu in acelea-si tîmpuri: sî de aci pretindu a gasi intr'insele contr'adîceri, anacronisme sî lucruri neprobabile sî false. Noi suntemu departe de a condamná asemenea studii, cari de secolu s'au facutu sî se facu necontentitu de invetiatiu crestini, nu numai pentru aপরera ci sî pentru deslucirea mai mare a adevărului; de-óre-ce caus'a nóstra nu are téma de lumina, ci de intunerecu, nu de sciintia, ci de ignorantia. Inse studiile loru le judecamu nesuficiente sî lipsite de buna credintia; nesuficiente pentru-cá ei nu studiéza atát'a, cátu ar' trebú se studieze spre a cunósce cu temeu ce'a ce se incérca a combate; lipsite apoi de buna credintia pentru-cá fara de a tiéné séma de respunsurile apologetiloru crestini, ei voiescu se faca se tréca argumentele abia probabile cá sî peremptorie, sî nu-si facu nici unu scrupulu de a omite, de a schimbá, de a alterá textele cele mai clare. ¹⁾ Pentru ace'a fara de a ne oprí la

¹⁾ Éta câteva'a specimene din critic'a necredintiosiloru tîmpului nostru asupr'a Evangeliiloru. Renan pretinde cá partile din Evangelia S. Joanu, unde se díce cá Mántuitoriulu insusi s'a afirmatu pe sine de Domnedíeu, suntu miptiunóse, s'au cum se eprima elu mai cu politétia, *nu potú fi primite de unu echou alu gândirii lui Isusu (Vie de Jesus. ch. 15.)* Dar' pentru-ce nu? Pentru-cá Isusu s'a numitu pe sine mai micu decátu Tatalu adeca decátu Domnedíeu, adauge dînsulu, facîndu alusiune la cuvintele lui Christosu, referite in ace'a-si Evanghelie (Joanu. 14, 28.) *Tatalu mai mare decátu mine este*; sî acésta pretinsa proba o intaresce apoi cu alte sofisterii ridicule. Chiar' asia rezoná sî unu impiu ereticu din véculu alu patrulea, Ariu, faimosulu premergatoriu alu toturiloru celoru ce néga divinitatea lui Christosu. Nu scia acést'a Renan? Sî nu scie cá spre a deslegá unu asemenea mare argumentu suntu de ajunsu notiunile catechismului celui micu? Intru acést'a se invétia cá in Christosu, fiindu elu Domnedíeu sî omu totu-odata, cele dóue naturi, umana sî divina, suntu unite in persón'a eterna a Cuvéntului Domnedieescu, carele pentru ace'a de este cá Domnedíeu un'a cu Tatalu, cá omu, este mai micu decátu Tatalu. Déca invetiátulu nostru nu scia aceste lucruri nu póte incungiurá imputarea de omu presumptuosu, cá unulu carele 'si ia curagiulu de a vorbí despre unu subjectu fara de a-lu cunósce pe deplinu: daca inse cunósce lucrurile, sî totusi uséza de ace'a sofisma nenorocita, nu e de lipsa se spunemu noi epitetulu ce-lu merita, 'lu gâcesce ori-si-cine.

resfrângerea obiectiunilor lor, deja zdrobité de o mie de ori, ne credemu în dreptu de a afirmá, cá criticii nostri pe lângá tóte studiele sí meschinele lor apucaturi intru nimicu n'au potutu micșorá certitudinea istoriei evanghelice. Si déca cu tóte acestea s'ar' paré cá, precumu se intêmpla chiar' sí cu isoriile cele mai demne de credința, vre-o parte neinsemnata séu vre-o impregjurare din Evanghelii ar' cadé în fața criticeii, în ce'a ce privesce inse substanti'a faptelor, adevverulu lor istoricu, va remané totu-de-a-un'a neatinsu cá sí o piétra abia sgariata de nisce prunci nepotentiosi. Ce'a ce se pare cá o intêlegu prea bine sí adversarii nostri, de-óre-ce i vedemu cá, lasându terenulu criticu alu istoriei, 'si asiedfa taberile în câmpulu pretinsei lor sciintie, de unde se credu cá voru derimá fortarétia evanghelica cu argumente *a priori*, pe câtu de absurde, pe atâtu si de ridicule, precum îndata vomu avé ocaziune de a demonstrá.

Incremenesce apoi omulu cetindu, pe la inceputulu impiei sale lucrari, cá Isusu s'a nascutu în Nazaretu, unu orasielu micu din Galilea (Renan. *Vie de Jesus*. ch. 2.); cáci nu o spunu óre lamuritu cei doi evangelisti, cari enaréza faptele nascerei sí pruuiciei Mântuitoriului, S. Mateiu sí S. Luc'a, cá elu s'a nascutu în Bethleemulu Judeei? Acésta este o fabula, respunde Renan, pentru cá motivulu ne-lu aduce S. Luc'a pentru mergerea rudeloru lui Isusu dela Nazaretu la Betleemu, este falsu, basându-se pe unu anacronismu. Cum inse, întrebamu noi, i-ar' poté se-i vina în minte unui omu se nege unu faptu enaratu de mai multi istorici, pentru-cá unulú dintre acesti'a ar' asemná faptulu insusi unu motivu falsu? Tocmai acést'a se intêmpla sí cu Renan, alu carui rezonamentu se reduce la acésta prea ridicula sofisma, ce nu póte zapaci nici macaru pe omulu celu mai neesperimentatu. — S. Mateiu spune cá Isusu s'a nascutu în Betleemu: inse S. Luc'a, carele afirma totu acéla-si lucru, i asemna de ocaziune a nascerei Lui în acea cetate unu faptu falsu: prin urmare Isusu nu s'a nascutu în Betleemu; prin urmare s'a nascutu în Nazaretu. În adevveru minunata critica! Cu dên's'a s'ar' poté negá cá Napoleonu I. ar' fi fostu în Egiptu. Dar' este apoi adevveratu cá S. Luc'a 'si bazeza istorisirea pe unu anacronismu? Acést'a pretinde a o demonstrá cu autoritatea istoricolui ebru Josifu Flaviu, carele ar' fi enaratu cá faptulu adusu de S. Luc'a cá ocaziune a nascerii lui Christosu în Betleemu, s'ar' fi intêmplatu cu díce ani mai târdfu. Nu este aci locul de a intrá într'o lunga discussiune; amintimu numai cá criticii cei mai eruditi aréta cu argumente puternice, cá faptulu pomenitu de S. Luca este cu totul deosebitu de celu ena-

Procedându asă-dara dela firmitatea istoriei evanghelice spre a probá de-a dreptulu tem'a nóstra, mai antâiu ne întâlnim in cuvintele solemne ale lui Isusu Christosu, prin cari se afirma de Domnedíeu: *Eu sum calea sî adevverulu sî viétî'a.*¹⁾ *Precum Tatalu are viétîa intru sine, adeca viétî'a esentiala, causa prima a ori-carei creaturi vivente, asă a datu sî Fíiului viétîa se aiba intru sine.*²⁾

*Eu sî Tatalu un'a suntemu.*³⁾ Ast'feliu 'si proclama Christosu divinele s'ale prerogative, sî singuru ace'a este de ajunsu, spre a aduce in confusiune pe improtivitorii divinitatii s'ale. Pentru-cà cu totii se unescu in alu recunósce de unu erou unicu in feliulu seu, de espresiunea cea mai nobila a omenimei, de tipulu a tóta frumseti'a morala, carele prin adevverulu sublimeloru s'ale invetřaturi, prin esemplulu actiu-

ratu de Flaviu, sî cà pentru ace'a pretinsulu anacronismu alu Evangelistului nu esista decátu in capulu lui Renan.

De acolo inse cà Isusu nu s'ar' fi nascutu in Betleem, câtu-si de puçinu nu ar' urmá se se fi nascutu in Nazaretu, dupa cum categoricu o afirma Renan; càci pentru ace'a elu ar' fi trebuitu se produca documente neinvine, ingropate pâna aci in pulverea archiveloru. Dar' puterea-ti crede? Documentele din cari a scosu elu acésta frumósá notitia, nu suntu alt'a decátu evangeliile, da evangelistii dintre cari elu 'si citéza trei. Ve grabiti a cautá locurile citate, sî ce aflati intr'insele? Cumcà Isusu Christosu s'ar' fi nascutu in Nazaretu? La nici o intemplantare, ci ve-ti ceti numai cà orasíulu acest'a e numitu patri'a s'a. Spre acést'a poteá se citeze Renan pe toti patru Evangelistii, a credíutu inse de prudentu se lase afara pre S. Luc'a; trei i-au fostu de ajunsu. Pâna acumu s'a întielesu prin cuvântulu *patrie* séu natiunea, séu locul de origine alu parintiloru; dupa criticulu nostru inse s'ar' paré cà cuvântulu *patrie* este sinonimu cu locul nascerei, asă încátu déca din întemplantare parintii sei s'ar' fi dusu in Chin'a sî elu s'ar' fi nascutu acolo, dupa canónele critice s'ale, ar' trebúi se dícemu cà elu nu este francezu ci chinezu. Pentru-ce inse atâtea sî atátu de ridicule contrasensuri? Pentru-cà lui Renan i veneá fórte la socotéla se obscureze in Isusu Christosu unulu din cele mai stralucitóre caractere mesiane. cum este acel'a de a fi din imperatésce'a stirpe a lui Davidu, sî ast'feliu tragându la indoiéla cà Isusu ar' fi Mesi'a, se usúrá drumulu spre a-i negá divinitatea. Unu scriitoriu, carele se aréta hídosu prin atât'a re-credíutîa, nu merita se i se dea credíeméntu nici chiar' atunci cându ar' spune adevverulu.

1) Joan. 14, 6. — 2) Id. 5, 26. — 3) Id. 10, 30.

niloru s'ale a redicatu demnitatea naturei omenesci, ce de secolu jaceá in intunereculu ignorantiei sî in noroiulu vitiiloru celoru mai indejositóre. Inse déca se presupune de mintiunósá ace'a afirmatiune a s'a, ce alta ar' fi elu déca nu unu smintitu, séu celu mai sceleratu dintre toti impostorii, carui'a, fara de a cadé intr'o contradícere absurda, nu i s'ar' poté a scrie acelu complexu de insusîri asîa de maretie sî de binefacátorie? Cum se scapa din incurcatura? Suntu de acei'a, cari escusa mintiun'a cea impie cu intentiunea ce o-ar' fi avutu Christosu, de a se folosí de dêns'a spre binele némului omenescu. Dar' acésta morala ce se baséza pe maxim'a celui mai hîdosu egoismu, cà adeca scopulu sfîntiesce mijlócele, ar' poté folosí spre mai marele progresu alu sciintíei necredintiosiloru, dar' nu spre domni'a adevêrului sî a dreptatii, unde este in vigóre maxim'a contrara: *Nu trebue a se face reulu, spre a urmá binele*¹⁾; sî prin urmare in locu de a escusá pre Isusu Christosu, i-ar' intarí not'a de unu ipocritu solemnu, predominatu de o ambitiune fara de sémenu. Altii inse padîndu-se de a profesá pe façia acea morala, de-sî póte cà nu ar' fi cu totulu straini de dêns'a, tragu la indoiéla sentintíele citate ale lui Christosu din motivu, cà nu se afla fara numai in Evangeli'a ce'a de pe urma. adeca in a S. Joanu, carui'a pentru ace'a ei nu-i dáu acél'a-si gradu de autoritate ce se dà celoru-alalti Evangelisti. Spre ce servescu inse aceste sofisterii? Faptulu este cà in tóte Evangeliile, noi aflamu, cà Isusu Christosu 'si atribuesce sie-si divinitatea, sî déca nu intr'unu modu totu atátu de explicitu, precum 'lu referesce S. Joanu, dar' totu-si in alte moduri equivalente acelui'a, cari nu lasa nici o indoiéla dupa sine. Spre a nu vorbí decátu despre cea de-antáiu dintre Evangelií, adeca despre a S. Mateiu, intr'ins'a se cetesce cà Isusu, numitu *Fíiulu lui Domnedíeu celui viu*²⁾ 'si apropiéza sciint'ia sî stapânirea Tatalui³⁾, prescrie Apostoliloru se boteze *in numele Tatalui sî alu Fíiului sî alu Spiritului Sântu* sî promite cà va fi cu dênsii *pâna in sfêrsâtulu vécului*⁴⁾: cari tóte aréta, cà elu este dupa ins'a-si firea sî puterea s'a egalu cu Domnedíeu.

¹⁾ Cf. Rom. 3, 8. — ²⁾ Mat. 16, 16. — ³⁾ Ibid. 11, 27. —

⁴⁾ Ibid. 28, 19.

Cu tóte că autoritatea lui Isusu este de o gravitate, atâtu de mare, încâtu ar' poté induplecă pe ori-cine ar' fi cu mintea nepreocupata că se creza cuvintelorui lui, elu totusi nu s'a indestulitu cu afirmarea divinitatii s'ale, ci a voitu se o demonstre prin opere exclusivu divine. *De nu facu a dîsu elu judeiloru ne credintiosi, lucrurile Tatalui mieu, se nu-mi credeti mie. Ér' de facu, de sî nu credeti mie, credeti lucrurilorui, că se întielegeti si se credeti că Tatalu este intru mine sî eu intru elu.*¹⁾ Ér' lucrurile acestea le-a facutu asîa de maretîe sî intr'unu numeru asîa de mare, încâtu chiar' sî inimicii sei, judeii sî pagâanii, au lasatu despre ele monumente neperitóre in istorie²⁾. Elu, cu singura potere a cuvântului seu, a inviatu mortii, a iluminatu orbii, a datu audiulu surdiloru sî graiulu mutiloru, a vindecatu totu feliulu de bolnavi sî nepotinciosi, a saturatu cu câtev'a pâni sî cu câti-va pesci mii de ómeni a amblatu pe apa cá pe a uscatu a

¹⁾ Joana 10, 37. s.

²⁾ Spre a aduce, pe lînga Evangellii, sî vre-unu altu documentu istoricu, referimu ce'a-ce scrise despre Christosu istoriculu ebreu Josifu Flaviu in ale s'ale *Anticitati judaice*, cartea XVIII. c. 8. n. 3. *Fost'au in tîmpulu acest'a Isusu omu întiepletu, documv'a s'ar' cuveni se-lu numesci pre elu omu. Căci facatoriu de lucruri minunate erá elu sî dascalu ómeniloru celoru ce cu placere imbragisîeza adevverulu. Pe mai multi in fapta i-a sî atrasu cătra sine atâtu dintre judei, cătu sî dintre pagâni. Acest'a erá Christosu. Sî atunci cându, dupa acusarea fruntasiloru nêmului seu, a fostu osênditu de Pilatu la cruce, ce'i'a ce dela inceputu 'lu iubisera pe elu, n'au ince-tatu totu-si de-alu iubi, de-órece a trei'a dî li s'a aretatu loru éra-si viu, predicându Profetii acést'a sî alte multe lucruri minunate despre elu. Esista inca sî acum nêmulu crestinescu, carele dela dînsulu sî-a luat numele. Ce dîcu criticii nostri la o marturisire atâtu de stralucitóre a unuj mare istoricu? Ve poteti inchipui. Ei dîcu că textulu autorului a fostu interpolatu de o mâna crestina. Cu ce dreptu inse afirma ei acésta fara de probe limpedi sî positive? Chiar' cu acel'a-'si cu carele am afirmá sî noi că istoriculu Flaviu in loculu ce se pare că contradîce S.-lui Luc'a, ar' fi fostu interpolatu de unu liberu-cugetatoriu.*

De alt'mintrea e mai multu decâtu evidentu că Judeii in Talmudu precumu sî alti impumnatori ai crestinismului nu au avutu curagiulu, séu mai bine dîsu indrasnêl'a de a negá minunile lui Isusu Christosu: ci se marginescu singuru numai la ace'a de a-le esplicá prin artele secrete ale magiei, pe care, dîcu Talmudistii, că o-ar' fi invetiatu in Egiptu.

liniscitu intr'unu momentu vânturile sî tempestatîle. Acum dupa asemenea lucruri mai poti esitá unu singuru momentu de a nu recunósce intrênsulu pe stapânulu absolutu alu naturii, adeca pe Domnedîeu atotu-poternicu, carele a creatu sî guverna universulu intregu?

Acestea inse suntu legende fabulóse, ce trebue eliminate din istori'a evangelica, striga unisonu criticii nostri. *Nimicu nu esista de supr'anaturalu ... Cine dîce cev'a preste séu dincolo de natura in ordinulu fapteloru, dîce o contradictiune.* Ast'feliu Renan¹⁾. Se ne punemu pe terenulu filosoficu sî vomu vedé imposibilitatea sî nimica esentiala a minunii... *Déca eu nu intru in acésta discussiune este, pentru-cà a intrá este imposibilu fara de a primí o ipotesa neacceptabila, ace'a adeca cá supranaturalulu se fie celu puçinu posibilu.* Ast'feliu Havet²⁾. Se vede, cà sî domnii acesti'a au dogmele loru, ce trebue primite cu ochii inchisi, fara de ale discutá; sî cu tóte acestea pretindu cà stáu pe terenulu filosoficu. Dar' filosofulu nu are dogme: ci are principii de sine evidente, sî pentru ace'a comune tuturoru celoru ce au minte; de la cari pléca rationându spre a-si demonstrá invetiaturile s'ale. Acum, imposibilitatea supranaturalulu, sî prin urmare a minuniloru, este pe atátu de departe de a fi de sine evidenta, pe câtu este de a afirmá, cà totu némulu omenescu, ce le contradîce, este lipsitu de lumin'a ratiunei naturali. O mica discussiune asîa-dara nefiindu afara din cale, intrebamu se ni se spuna buna-óra, pentru-ce minunile ar' fi imposibile. Pentru-cà, ni se respunde, legile naturii, suntu constante sî nestramutate; sî pentru ace'a nu se póte admite nici unu faptu carele, precum suntu minunile, se fie contraru aceloru legi. Éta in adeveru cum rezonéza acei critici asupr'a [fapteloru supranaturali din istori'a evangelica. Este o lege a naturii, cà unu corpu organicu, ale carui organe au devenitu neapte la functiunile vitali, s'au precum se dîce in deobsce unu mortu se se réntórca la viétîa. O sciamu pré bine acésta; sî apoi? — Prin urmare faptululu lui Isusu Christosu, prin care inviéza pe Lazaru celu mortu de patru dîle sî deja pornitu

¹⁾ *Liberté de penser.* tom. 3. p. 465.

²⁾ *Revue des Deux mondes,* 1 Août 1863.

spre putredine in mormentu, este o legenda fabuloasa. *In organismele superioare a celor doue remne vivente*, dice unu invetiatu mare, printre modernii materialisti, Haeckel, *nici odata la vertebrate nu se da parthenogenesi*, adeca nascerea unei fetioare. Dupa cari concluda ca, *acesta este unu argumentu peremptoriu spre a se opune faimoasei dogme a Imaculatei Conceptiuni!*¹⁾ Elu voia adeca se dica despre virginitatea Prea Santei Mame a Omului-Domnedieu, carele, dupa profeti'a lui Isai'a, trebuie se fie conceputu si nascutu din o fetioara. Dar' acestu invetiatu nu studiase de ajunsu catechismulu crestinescu, si adencitu in profundimea argumentului seu, care va remane in adeveru faimosu, a confundatu intr'un'a doue lucruri forte deosebite, adeca virginitatea si conceptiunea.

Ei bine, s'ar' pote ore rezona intr'unu modu mai ridiculu si inca pre atatu mai ridiculu, pe catu se face cu gravitate filosofica? Este totu atata catu a se dice: minunile suntu imposibile pentru-ca suntu imposibile. Caci in adeveru ce alta suntu minunile deca nu exceptiuni dela legile naturii? Er' filosofii nostri vinu se ne spuna ca nu se potu da asemenea exceptiuni, fiindu-ca legile naturii suntu constante si ne stramutate; ce'a ce va se dica ca nu admitu exceptiuni. O scimu bine ca suntu constante si ca pentru ace'a foculu arde totu-de-a-un'a, ca corpulu e totu-de-un'a greu si totu-de-a-un'a tinde spre centru; dar' tocmai pentru acesta scimu si ace'a ca minunile suntu posibile, caci deca legile naturii nu ar' fi constante, exceptiunile ar' fi evenimente naturali, er' nu minuni. Inse suntu nestramutate, adeca nemutabile. Aci trebuie se distingemu: cumca suntu nemutabile cu respectu la o fortia care exista in insa-si firea lucrurilor supuse acelor legi — concedemu; dar' cumca ar' fi nemutabile cu respectu la fortia superioara, care a statoritu acele legi — negamu, si cu totu dreptulu pana atunci pana candu marii nostri filosofi nu voru fi demonstratu, ca nu se da o fortia superioara legiloru naturali, ce'a ce nici-odata nu voru pote demonstra. Se esplicamu lucrulu printr'o asemenare vulgara. O machina d. e. o locomotiva este cu nepotintia ca se se puna de sine insa-si in miscare s'au se se oprasca, ca se se misca

¹⁾ *Anthropogénie*. l. 7.

in directiune contrara mecanismului seu, cá, stricata, se se repara de sine: intr'unu cuvântu, ea 'si are legile s'ale nestramutate. Dar' fórte bine le póte stamutá fortí'a inteligenta a mechanicului care a construit'o; acest'a o póte pune in mişcare sî o póte oprí dupa placu, i póte repará s'au re'noi mecanismulu, ba inca 'lu póte chiar' schimbá sî impreuna cu elu sî fortí'a motrice. Sî ce'a ce póte face maiestri'a omului in produsele ingeniului seu, se nu póta face Preainaltulu Ziditoriu alu universului, Domnedíeu carele l'a plasmuitu sî l'a ordínatu in tóte partile lui cu o arta asía de minunata, încátu pretutindenea se admira o nemarginita intíeleptiune? Asía-dara cine va negá cá Domnedíeu nu ar' poté schimbá dupa placu legile naturii sî pentru ace'a a face minuni? *A tractá acésta cestiune cu seriositate*, díce fórte nimeritu J. J. Rousseau¹⁾, *ar' fi cev'a impíu decumv'a nu ar' fi absurdu; ér' celui ce ar' deslegá-o intr'unu modu negativu i-s'ar' face o prea mare onóre pedepsindu-lu, de ajunsu ar' fi a-lu inchide. Sî apoi cine a negatu vre-odata cá Domnedíeu n'ar' poté face minuni?*

Impregiurarea de a vedé ómeni eruditi, sî chiar' de mare ingeniu, cadíéndu in erori atátu de grave nu póte se nu-ti causeze o surprindere fórte dorerósa, lucrulu inse se explica usíoru prin ignorantí'a in care se afla façia cu acea filosofie adeverata, carea indreptéza mintea omului la cunóscerea adeverului. Pentru ace'a intunecându-li-se mintea prin confusiunea ideiloru, se perdu, cum díce Apostolulu, in gândurile loru²⁾, incurcându-se in deosebite sofisme, precumu anume se întempla in casulu nostru. De-óre-ce filosofi'a cea adeverata, care nu se opune bunului sêmţiu, invétiá cá alt'cev'a este cá unu faptu se fie contrariu legiloru naturii, sî alt'cev'a cá se fie contrariu naturii s'au esentiei ins'a-si a lucruriloru. Asía d. e. cá unu cercu se fie in acel'a-si tîmpu quadratu, cá doi sî doi se faca cinci, cá unu omu se fia totu-odata omu sî arbore séu piétra, vedíetoriu sî orbu, este contrariu inse-si naturii lucruriloru, sî de ace'a nu numai cá nu potu fi, dar' nici nu se potu inchipuí, pentrucà se contradicu sî se distrugu mutualu. De unde, suntu imposibile de

1) *Lettre de la Montagne.*

2) Rom. 1, 21.

imposibilitate metafisica si absoluta; si prin urmare nu le p^ote face nici Domnedieu, s'au spre a vorbi in modu mai propriu, ele nu potu fi obiectulu potintii divine. Inse cá unu mortu se se re'nt^orca la vi^eti^a, cá unu orbu se recapete vederea, cá mi^scarile ceriului si ale astreloru se se as^edie in modu diversu de ce'a ce suntu si altele asemenea, dá, ac^est'a contra-^dice legiloru séu cursulu ordinariu alu naturii, dar' nu si naturii in-sa-si; carea, precum se p^ote cugetá fara de acele legi, ast'-feliu fara de ele ar' pot^e se si fie, atunci cándu ast'-feliu i-ar' plac^e Preainaltulu Ziditoriu alu universulu. Pentru ace'a nu suntu imposibile, decátu de imposibilitate fisica si relativa, cu respectu adeca la forti^ele naturei, dar' nu si cu respectu la forti'a superi^ora, la Domnedieu, carele p^ote schimbá s'au suspendá acele legi fara cá se urmeze din ace'a vre-o absurditate. La ac^esta lumina a ad^everatei filosofii se imprastie, cá si negur'a dinaintea só-^relui, imposibilitatea fapteloru supranaturali, adeca a minuniloru, cari suntu efecte extraordinarie ale potintii divine. Fiindu acum absolutu neindoiosu ad^everulu istoricu alu minuniloru, referite in Evangeli^e, urm^eza cu deplina rig^ore logica cá Isusu Christosu, carele le-a facutu, este intr'ade-^veru Omu-Domnedieu.

Inca si mai claru vedemu stralucindu divinitatea lui Isusu Christosu, déca dela minuni ne int^orcemu atentiunea la profetiile s'ale, cáci precándu acelea suntu unu argumentu despre atotopotint'a s'a domnedi^easca, aceste punu in evi-^dintia nemarginit'a lui int^oleptiune. Profeti'a este cun^os-^cerea sigura si infalibila a lucruriloru ce de sine scapata din petrunderea mentii omenesci, cum suntu mai cu séma lucrurile viit^ore, cari nu au legatura necesara cu cauzele loru naturali, cá unele ce depindu cu totul dela voint'a libera a ómeniloru, s'au dela o int^elnire de cauze curatu numai int^emplat^ore¹⁾ De ace'a cun^os-cerea sigura a acestoru lucruri este proprie intelectulu divin^u, dinaintea carui'a *t^ote suntu g^ole sⁱ descoperite*²⁾, si viitoriulu i este presinte intr'unu chipu fara de asemenare mai ad^everatu de cum ni suntu nóue presente lucruriile ce le vedemu.

¹⁾ S. Tom'a 2. 2. q. 171.

²⁾ Heb. 4, 13.

Acum, cumcă acésta cunóscere divina a fostu abituala in Christosu ne asigura 'Evangeliiile fara de nici o umbra de indointia; fiindu-cá noi in trénele vedemu pe Omulu-Domnedíeu pentrundiédu gândirile cele mai ascunse ale animeloru, sí adese-ori cá sí cum ar' fi fostu deja espuse cu cuvéntulu, le dá respunsuri, cari suntu minuni de întieptiune; 'lu vedemu graindu despre viitoriu cá si cum s'ar' grai despre presinte, predicându si dispunédu evenimente, ordinându-le cu accentu de stapânire spre prea inaltele scopuri ale neasemenatului seu ingeniu, séu mai bine dísu, ale nemarginitei s'ale întieptiuni. Spre a nu lungi inse prea multu firulu vorbirii nóstre, se ne oprimu numai la câteva din multele s'ale profetii. Predísese dénsulu mai de multe-ori patimile sí mórtea s'a, dar' facúdu ultimulu drumu spre Jerusalimu, le descrie uceniciloru sei chiar' sí cu impregiurarile cele mai mici.¹⁾ Ajungédu pe muntele maslineloru, de unde se poteá bucurá ochiulu de privelistea incântatóre a acelei'a-si cetati, Isusu incepù a plânge, dar' pentru-ce? Pentru-cá profeticeii s'ale priviri i se infaşisíza spectacolulu oribilu alu calamitatíloru fara de esemplu in cari va cadé dupa patrudíeci de ani, acea nefericita cetate; le anunţia inse cu glasu indúosiatu, cá judecatoriu ce prescrie pedepsele proportionate impiului deicidiu, ce stà machinându-se intre zídurile ei.²⁾ In preşér'a patimiloru s'ale predíce tradarea lui Jud'a³⁾; respunde lui Petru, carele promisese cá i va fi credintiosu pâna la mórte, cá in ace'a-si nópte, la césulu in care de obicei cânta cociulu, de trei ori se va lapedá de elu.⁴⁾

La acésta multíme de profeti, caror'a faptele li-au respunsu pe deplinu, ce opunu criticii nostri? Ce'a ce a opusu profetiiloru lui Daniele unu predecesoru de alu loru din anticitate, filosofulu Porfiriu, carele dupa unii autori se páre cá ar' fi avutu avantagiulu de care i place óre-cuiv'a a se mândri, adeca de a fi credíutu crestinismului sí apoi de a nu mai crede.⁵⁾ Acest'a negá de-a-dreptulu profetiile acelea, de-óre-ce prea evidentu vedeá implinirea loru in istori'a po-

¹⁾ Mat. 20, 18. s. — ²⁾ Luc. 19, 43. s. — ³⁾ Mat. 26, 21
— ⁴⁾ Joanu 13, 38. — ⁵⁾ Renan. *Vie de Jesus*, introd. p. LVIII.

porului anticu alu lui Domnedieu, sub urmatorii lui Alexandru Marele, pretindîndu că ele ar' fi fostu fictiunile unui pseudo-Daniele carele ar' fi scrisu dupa-ce s'au petrecutu evenimentele.¹⁾ Totu ast'feliu rationéza sî criticii nostrii: Profetiile lui Christosu s'au implinitu pe deplinu; prin urmare concludu ei, siliti de dogm'a loru despre neposibilitatea supranaturalului, acele profetii nu suntu alt'a decâtu fictiune de ale Evangelistiloru, cari au scrisu dupa întemplantarea faptelor.²⁾ Dar' noi amu vedîutu dejá deplina falsitate a acestei pretinsa neposibilitati a supranaturalului; se trecemu deci inainte opunîndu loru urmatoriulu rationamentu prin care, aretînduse crestinismulu asîa de anticu câtu este némulu omenescu, dupa cum sî trebuie se fie propriu unicei adeverate religiuni, se probéza cu evidinția cumcă autoriulu seu nu póte fi altulu decâtu Domnedîeu. S. Pavelu díce in epistol'a catra Corinteni: *Isusu*

1) S. Hieron. *Comm. in Dan. proph.*

2) Dupa acestu criteriu De Vette, Davidson, Renan sî alții suntu de parere, că Evangeli'a S.-lui Luc'a ar' fi fostu scrisa dupa anulu 70 alu erei vulgare, pentru-că intr'insa (cap. 19) se afla profet'ia lui Isusu Christosu asupr'a distrugerii Jerusalimului, întemplantata chiar' in acelu anu, sî care este espusa cu atît'a minutiositate, încátu nici unu martoru ocularu nu ar' fi potutu-o descrie mai bine. Dar' dupa critic'a istorica cea rationabila sî singura adeverala, se probéza cu argumentele cele mai probabile, că S. Luc'a a scrisu Evangeli'a s'a între anii 59 sî 63. (Cornely. *Introd. in N. T. lib.* tom. III. §. 4. 5. 9.) De alt'mintrenea acésta profetie in substantîa nimicu nu cuprinde mai multu de ce'a ce este scrisu in Daniele la cap 9, la care face alusiune Isusu Christósu atunci cându repetîesce in impregiurari posterióre, ce-i dreptu in termini mai puçinu espliciti, dar' destulu de lamuriti, totu acei'a-si profetie, luându dintr'êns'a ocasiunea de a predíce cea din urma catastrofa universală, a carei icona mica, dar' inspaimîntatóre trebuiá se fie Jerusalimulu. *Deci cându veti vedé, díse Mîntuitoriulu, uriciunea pustêirei, care s'a dísu prin Danielu proroculu, stîndu in loculu celu sîntu, atunci cei din Jude'a se fuga la munti.* Atît'a referesce S. Mateiu. (cap. 24.), carele scrisu Evangeli'a s'a celu puçinu cu dóuedeci de ani mai inainte de acea pustêire infricosiata. De aceste cuvinte aducîndu-si aminte crestinii, atunci cându au vedîutu nenorocit'a cetate turburata de factiuni sî templulu, unde se incubasera turburatorii, profanatu cu crudíme, fugira fara întârdiare retragînduse dincolo de Jordanu in orasiulu Pella de sub stapênirea regelui Agrip'a. (Rohrbacher. *Ist. Bis. Cat.* Cartea 26.)

*Chrisosu ieri și astăzi, acel'a-si, și în veci*¹⁾, ce'a ce va se dăca că elu este obiectulu credintiei și alu iubirii din toate tîmpurile. Și cu dreptu cuvîntu, fiindu-că numai într'insulu potea se-si afe întregu nîmulu omenescu mîntuirea dela începutu și pîna la capetulu lumii. Trebuiea așadara se se reveleze Isusu Christosu și mai înainte de tîmpulu intruparei s'ale; ce'a ce o-a și facutu, încatu este Domnedîeu eternu, manifestîndu-se că omu viitoriu prin glasulu profetîloru sei. Și éta-ne la minunatele și maretîele profetii ale caroru obiectu este Omulu-Domnedîeu din cele mai departate vécuri. Incontr'a acestor'a cum va fi avîndu valóre marea dogma a necredintiosîloru nostri despre neposibilitatea ordinului supranaturalu, cîndu le vedu cu ochii loru proprii scrise în codicii cei mai antici și de cea mai asigurata autenticitate, garantata de unu întregu poporu providentialu, de poporulu judaicu, pazîtoriu credintiosu alu acelu codici, cu toate că este dujmanu neimpacatu alu lui Christosu? Nepotîndu așadara trage la indoiéla esistintî'a loru, că se nu fie sdrobiti sub gravitatea unei asemenea autoritati, ei facu încordari, ce s'ar' dîce hercule decumv'a nu ar' fi cu totulu ridicule. Precumu evenimentele principale ale istoriei se îndreptéza catra Christosu, că și liniile catra centru, ast'feliu și profetiile acelea, prevestindu pe Rescumperatoriulu, prevestescu totu-odata și mișcarile popóreloru și schimbarile imperiiloru, cari în fapta s'au si petrecutu chiar' așia precumu au fostu predîse, despre ce marturie ne este istori'a lumii. Spre a evitá inse acésta neevitabila dificultate, se recurge la unu feliu de sîmtîu profeticu prin care *Semitii ar' fi fostu de minune iscusiti spre a zarî liniile cele mari ale viitoriului, și spre a face se între istori'a în religione*²⁾: ast'feliu atributulu divinulu alu profetii se schimba cu efectulu unei iscusintîe naturalí, care prin unu feliu de minune s'a aretatu numai în creerîi semitici aloru doisprediece séu cev'a mai multi ebrei antici, cîti au fostu profetii. Inse déca ácestea nu suntu ineptii ce nu potu însiélá decatu pre cei lipsiti de judecata, atunci ce suntu ele? Ce privesce pre Isusu Christosu, implenirea profetiiloru Domnedîeesci se

1) Heb. 13. 8. — 2) Renan *Vie de Jésus*. ch. IV.

pretinde a se reduce la nisce aplicari false sî la esplicatiuni arbitrare, dupa urmatoriulu jocu frumosu alu fantasiei. *Mesi'a trebuie se faca cutare lucru inse Isusu este Mesi'a: asiadara Isusu a facutu cutare lucru; seu in sensu inversu: cutare lucru i-s'a intemplatu lui Isusu; inse Isusu este Mesi'a: asiadara cutare lucru trebuia se i-se intemple lui Mesi'a*¹⁾. Calumnie nerusinata! O asemenea logica se si-o pastreze intréga pentru sine contrarii nostri; modulu nostru de argumentare sî alu Evangelistiloru éta-lu: In Isusu Christosu, sî numai intr'ênsulu, s'au implinitu pe deplinu sî urméza implinindu-se vaticiniile antice ale Profetiloru: prin urmare Elu este Mesi'a celu promis, Elu este Onulu-Domnedíeu. Consecintí'a este limpede: remâne a se probá antecedentele.

Unde oh, câtu amu avé de a ne estinde spre a aretá, seu cá se dícemu ast'feliu, spre a analisá tóte stralucirile domnedíeescei lumini profetice, ce cuprinde sî incungíura pe Christosu sî dela Elu se revérse pâna la vécurile cele mai departate! Fie inse deajunsu câteva probe. Patriarchii Avramu sî Isacu au avutu promisiunea dela Domnedíeu cá Mesi'a va fi unulu din descendintí'a loru, in care se voru *binecuvénta tóte némurile paméntului*.²⁾ Jacobu, moşteanulu acestei promisiuni, predíse cá acceptatulu némuriloru va vení atunci, cându Jud'a 'si va fi pierdutu dreptulu autonomiei.³⁾ Dupa Patriarchii urméza Profetii, cari i-i descriu in deosebi istori'a viitóre cu o admirabila precisiune; ast'feliu incátu ni-lu facu se-lu vedemu nascutu in Bethleem⁴⁾ dintr'o fecióra din stirpea lui Davidu: Emanuele, adeca cu noi este Domnedíeu⁵⁾, carele cu lumin'a întieptiunei s'ale va stralucí preste cei ce jacu intru intunerecu sî in umbr'a mortii;⁶⁾ facatoriu de minuni;⁷⁾ plinu de glorie precátu este plinu de umilire; despretíuitu cá celu mai de josu dintre ómeni; omulu doreriloru, pe a carui umere Domnedíeu a pusu tóte fara-de-legile nóstre, cá se satisfaca dreptatii divine: ce'a ce elu a indeplinitu cu voi'a s'a dându-se, cá sî unu mielu nevinovatu, in mânile inamiciloru sei spre

1) Renan Ibid. Introd. pag. XLVI. — 2) Gen. 22, 18. sf 26, 4. — 3) Ibid. 49, 10. — 4) Mich. 5, 2. — 5) Isai'a 7, 14. — 6) Ibid. 9, 2. — 7) Ibid. 35, 5—6.

a fi ucisu in midfloculu facatoriloru de rele; de unde a avutu apoi in moștenire o mare multîme de ómeni din tóte némurile,¹⁾ cari voru alergá spre a i-se inchiná sî spre a imbraçísíá domnedíeescile lui invetîaturi.²⁾ Descriere sublima, precátu de adeverala pre atátu sî de minunata! Spre a o intregí vine Profetulu Daniele, carele amplificându-o cu detaliuri scurte i adauge elementulu cronologicu. Traiá dên-sulu in Babiloni'a pe tîmpulu regelui Ciru, fundatoriulu imperiului persianu, precându ângerulu Domnului î-i descoperí cá dupa sîeptedîeci de septemâni, calculându-se dela emanarea edictului pentru reedificarea Jerusalimului deja distrusu de Caldei, va sosí tîmpulu implinirei visiuniloru profetice sî atunci stergîndu-se pecatulu va dominá vecînic'a dreptate, intr'unu cuvîntu va sosí tîmpulu rescumperarei némului omenescu. Trebuie notatu cá la Judei dupa computulu sacru pe lînga septemâni de dîle eráu sî septemâni de ani,³⁾ sî dupa acestu computu, precumu este claru din contextu, se conforméza Profetulu, impartîndu pentru mai mare precisiune cele sîeptedîeci de septemâni in sîapte, sîsedîeci sî dóue, sî un'a. Cele sîapte septemâni le fixéza pâna la restaurarea totala a Jerusalimului, cele sîsedîeci sî dóue, pâna la pasírea in publicu a lui Christosu ér' cea din urma, a sîeptedíecea, pentru oper'a rescumperarei. Urmîndu acumu calcularile cronologice cele mai probabile, edictulu pentru reedificarea Jerusalimului a fostu datu de regele Artaxerxe Longimanulu càtra anulu 23 alu domnirei s'ale, corespundîtoriu la anulu Romei 295. Cetatea Jerusalimului cu templulu seu, cu ornamentele sî cu fortificarile s'ale trebuíá se se ispravéscu in sîapte septemâni, adeca in 49 de ani, caror'a adaugîndu-le 434 a aceloru sîsedîeci sî dóue septemâni, ne aflamu la anulu Romei 778, alu 15-a alui Tiberiu, cându, dupa cum scrie S. Luc'a,⁴⁾ s'a ivitu predicându in pustíe Joanu Premergatoriulu lui Mesi'a, dela care botesându-se Christosu 'si incepù predicarea evangelica *Elu va intarí*, continuà a díce Profetulu, *fagaduinti'a la multi o septemâna*, adeca va publicá legea s'a cea nóua, intarindu-o cu minunile s'ale, cu sîngele seu, cu gloriós'a s'a in-

1) Isai'a 53. — 2) Ibid. 2, 3. — 3) Levit. 25, 3. — 4) Luc. 3. 1.

viere, cu trimiterea Spiritului Sântu preste Apostolii sei și cu intemeierea celei de-antâiu biserici din Ierusalimu. *Christosu va fi ucis... și în mijloculu septemânei va încetă hostia și sacrificiulu.* Acestui vaticiniu îi stă în față faptulul lui Isusu restignitu pe cruce, căm dupa trei ani și jumetate a pasîrei s'ale în publicu, de unde pronunțiându solemnele cuvinte: *Sevêrsîtu-s'au,*¹⁾ a facutu că sacrificiile simbolice și profetice ale templului celui vechiu se remâna desîerte și fara de nici o valóre. Pe urma éta și sôrtea Judeiloru necredintiosi și deicidi: *Și nu va mai fi lui poporu, care se va lapedá de dênsulu. Êr' cetatea și sanctuariulu va fi stricatu de unu poporu* (poporulu Romanu) *cu povatîntoriulu celu viitoriu* (Titu imperatulu)... *și dupa sfêrsîntulu resboiului pustêirea rênduita.*²⁾ În față a acestoru maretie și prea luminóse profetii, lasati se vina, îi-i chiar' sfidamu pe adversarii nostri se se incerce a le opune sofism'a predilecta ce au copiat'o din Porfiriu; ei inse cu prudintîa preferescu de a observá o tacere, care s'ar' paré efectulu mândriei, decum'va nu ar' fi semnul neîncrederei din partea celui ce se teme de o discussiune seriósa.

Din cele dîse pâna aci, reiésa lamuritu în gradulu celu mai mare pentru ori-cine cunósce fie câtu de puçinu istori'a, că singuru Christosu a fostu obiectulu anticeloru vaticinii mesiane; cu tóte aceste nu voimu se nu amentim și profet'ia cea mai sêmtitóre și mai sublima din Evangeliu, a carei implinire aréta că verificate tóte câte le-au predîsu Profetii despre Christosu, și care totu-odata este o demonstratiune și unu epilogu alu minuniloru facute prin sine însuși sêu prin apostolii sei. Cu dóue dîle înainte de patimile s'ale, Elu dîce în audiulu toturor'a: *Acumu este judecat'a acestei lumi; acum se va alungá stapânitoriulu acestei lumi. Și eu de me voiú înaltîa dela pamentu, tóte la mine le voiú trage.* Evangelistulu, esplicându sensulu acestoru cuvinte, adaugé: *Êr' acést'a dîceá, însemnându cu ce mórte erá se móra.*³⁾ Ací avemu prin urmare de-odata predîse dóue evenimente, din cari unulu mai apropiatu și altulu mai departatu, și anume că Isusu însuși ar' fi luat

¹⁾ Ioanu 19, 30. — ²⁾ Dan. 9, 26. — ³⁾ Joan. 12, 31. s. u.

de pe pamântu sî redicatu pe cruce spre a-si dá acolo sufletulu in chipulu celu mai rusînosu sî între chinurile cele mai cumplite; sî cã dênsulu restignitu ar' desfasîurá o prea eficace potere spre a atrage la sine tóte popórele din lume. rescumperate cu pretiosulu seu sânge din selavi'a infioratóre a stapânitoriului acestui vécu, adeca a diavolului. Precum s'a adeveritu apoi indata profeti'a in partea s'a ce'a de-ântâiu, ast'feliu continua in a dóu'a adeverindu-se in intregu decursulu celoru nóuespredíece vécuri trecute pâna la noi, cari vedemu cu ochii cum resista crestinismulu între popórele cele mai culte ale Europei impetului pasiuniloru omenesci, sî cum se latîesce cu binefacatórea s'a lumina chiar' printre némurile cele mai barbare. Ba inca se pare cã dênsulu cu atâtu mai multu cresce in eficacitate cu câtu se departéza mai multu de inceputulu seu; fiindu-cã suteloru de milióne de ómeni ce 'si indreptéza privirile sperantíei sî iubirii cãtra Domnedíeulu celu restignitu, mereu se adaugu alte multîmi; asîa încátu nu mai remâne nici unu ânghiu alu pamântului, fire-ar' acel'a ori câtu de neospitalu, unde elu se nu fie cunoscutu sî iubit. Dar' nu sute de milióne, ci toti ómenii trebuiá se dîcemu, literalmente verificându-se acelu: *Tóte la mine le voi trage*. De-óre-ce impregîurulu Domnedíeului celui restignitu continua a se stringe intregu némulu omenescu, déca nu spre alt'a celu puçinu spre a-lu insultá, spre a-i contradíce divinele s'ale invetiaturi, spre a-i sterge, de ar' fi cu potintîa, chiar' sî numele din lume: sî ast'feliu se vede desfasîurându-se o lupta nesfêrsîta a reului sî a ignorantíei incontr'a manifestariloru dommnedíeesci ale binelui sî ale intîieptiunei. Éta in ce modu a silitu evidintîa faptului cá se graiésca unulu dintre cei mai inversîunati duşmani ai divinitatii lui Christosu. Acest'a dupa-ce a referitu mórtea dorerósa a lui Christosu, se întórce catra elu cu urmatórele cuvinte: *Pentru mií sî mií de ani lumea va trebui se depinda de tine! Tu vei fi stindardulu contradictiuniloru nóstre sî semnul in gîurulu carui'a se va isbí cea mai infocata dintre tóte bataliile. De o mie de ori mai viu sî de o mia de ori mai iubit decátu in dîlele petrecerei t'ale pe pamântu, tu vei devení pétr'a anghiulara a omenimei, ast'feliu încátu stêrpirea numelui teu din lume va*

*fi totu atât'a câtu a-o face se se clatine din temelii. Intre tine sâ intre D.-dieu nu se va face mai multu deosebire. Deplinu invingtoriu alu mortii, ia in posesiune imperati'a t'a unde pe calea imperatésca deschisa de tine, 'ti voru urmá vécuri de inchinatori. 1) Fire-ar' cu potintia a se face unu comentariu mai viu sí mai frumosu a acelu: *Tóte la mine le voiu trage?**

O minunata potere a acestoru cuvinte domnedieesci! Ele nu suntu numai o profetié, carea implinita, cuprinde in sine implinirea vechiloru profetii mesiane, ci suntu sí o opera a atotopotentii divine, intocmai cá sí acelu *fiat* (se fie) din Genesa, in vértutea carui'a au esítu din nimica tóte creaturile universului: opera, care prin urmare trebuie se se nu mézca o minune intr'adeveru admirabila sí prin care, dupa gândirea S. Agustinu, 2) devinu credibile pâna la evidentia celelalte minuni ale lui Isusu Christosu sí ale apostoliloru sei. Pentru-cá faptulul latírei sí conservarei crestinismului atât'a este de contrariu mersului lucruriloru omenesci, încátu de l'ar' fi auditu unu omu cu minte atunci cându l'a anuntiatu Christosu sí nu ar' fi vedítu intru acest'a semnele inedevate ale potintii divine, unu momentu nu ar' fi esitatu de a judecá acelu faptu de necredibilu, de o adeverata nebulie, de visulu unoru creeri bolnaviti. Dar' faptulul s'a intêmplatu sí uimiti 'lu vedu cu ochii loru insisi necredintiosii; asíadara, decumv'a nu amu voi se cademu in absurditatea de-a admite efecte fara de cause proportionate, trebuie se recunóscemu faptulul de supr'anaturalu sí domnedieescu, sí prin urmare trebuie recunoscutu totu-odata sí adeverulu aceloru minuni, ce au fostu cá sí cáile naturali ale provedintii divine spre a-lu produce. 3)

1) Renan. *Vie de Jésus*, ch. 25.

2) *De Civ. Dei*. lib. 22. cap. 5.

3) Éta cu câta frumsetia espune gândirea S.-lui Doctoru sumulu poetu crestinu, Dante. Elu 'si inchipuesce cá se aza in ceriu, unde S. Petru esaminându-lu asupr'a credintiei, 'lu intréba: pentru ce tii tu de cuvêntulu lui Domnedieu *vechi'a sí nou'a propositiune* (testamentulu vechiu sí nou)? Rspunsulu poetului se desfasiura in urmatoriulu dialogu:

Ed io la prova, che il ver mi dischiude,
Sono l'opere seguite, a che natura
Non scaldò ferro mai, ne'batte incude.

Prin urmare Isusu este Domnedîeu atotu-poternicu: divinitatea lui ni se manifestéza intru atâ'a lumina încâtu este cu totulul imposibilu de a-i intunecá stralucirile. De unde am avutu totu dreptulu de a afirmá chiar' dela începutu acestu adeveru, pe care sí numai argumentele aduse l'au redicatu la celu mai inaltu gradu de evidinția, că adeca esistint'ă Omului-Domnedîeu nu se pôte negá, fara de a se negá esistint'ă lui Domnedîeu insusi. Sí cumcà lucrulu stà ast'felu s'au ingrigitu insisi adversarii nostri a ni-lu demonstrá. Sêmtîndu ei nepotint'ă mintii omenesci de a resturná divinitatea lui Isusu Christosu cu argumente luate din istori'a critica, precumu pretinde metodulu ce singuru este rationabilu in atari materii, sí de alta parte nevoindu ei a se dá de invinsi, sí-au cautatu refugiulu la negatiunea supr'anaturalului, fara de a luá inse in séma că ace'a erá totu atâ'tă cātu a se precipitá in infrângere totala. Intru adeveru voiti se sciti ce insemnéza la urm'a urmeloru marele argumentu că supranaturalulu este o imposibilitate, unu nimica? Insemnéza că nemicu nu este preste natura sí că pentru ace'a Domnedîeu, ființia dupa esenti'a s'a supranaturala, este unu nume fara de sensu, unu nimic'a. Așia încâtu spre a combate divinitatea lui Christosu, au fostu siliti se se arunce in profundîimea nebuniei, in absurditatea absurditatîloru, in ateismu, séu, ce'a ce totu atâ'tă este, in panteismu. Ei ni-au datu spectacolulu in acel'a-si tîmpu sí ridiculu sí jalnicu ce ni l'ar' dá o céta de smințiti, cari urîndu lumin'ă sórelui, spre a o stînge ar' luá

Risposto fummi: Dì, chi t'assicura
 Che quell'opere fosser? quel medesmo
 Che vuol provarsi, non altri, il ti giura,
 Se il mondo si rivolse al cristianesimo,
 Diss'io, senza miracoli quest'uno
 E'tal che gli altri non sono il centesimo.

Par. 24.

Èr eu, prob'a care-mi aréta adeverulu,
 Suntu operele urmate, pentru cari natur'a
 Nici-cându n'a cãlitu fierulu sí n'a batutu nicoval'a.
 Mi s'a respunsu: Spune cine te asigura
 Că acele opere au esistatu? insusi ace'a
 Ce voiesce a se probá sí nu alt'a ti-o jura.
 De s'a intorsu lumea la crestinismu,
 Dís'am eu, fara de minuni, ast'a singura
 Este de atare, încâtu celelalte nu suntu a sut'a parte.

hotarîrea crudela de a-si scôte ochii sî loru insisi sî altor'a. Poteáu se ni-o spuna de-a dreptulu fara de a se mai învêrti prin atâtea cotituri, cà Isusu nu este Domnedîeu pentru-cà Domnedîeu nu esista. Dar' n'au avutu brutalulu curagiu alu ateului Proudhon, carele invinsu de fortî'a logiceii, marturisi cu indrasnéla cà intre crestinismu sî intre ateismu nu se dà cale de medîlocu *Credeti voi in Domnedîeu, strigà dînsulu, déca dá, sunteti crestini catolici Intre aceste dbue alternative nu este locu decátu pentru ignorantîa séu pentru rea-credintîa.*¹⁾ *Déca voi recunósceți o fiintîa suprema, in genunchi inaintea Celui restignitu.*²⁾ Sî prea bine a întîelesu-o mai inainte de Proudhon acelu fulgeru de resboiu, carele inspaimentá la inceputulu vécului nostru tóte natiunile Europei, Napoleonu celu Mare; sî pentru ace'a nu s'a potutu retîné de-a nu esclamá: *Nu, nu este Domnedîeu in ceriu, daca unu omu a potutu concepe sî esecutá cu atát'a succesu planulu uriasu de a lui pentru sine cultulu supremu usurpându numele lui Domnedîeu.*³⁾ Elu a avutu oróre de ateismu, pentru-cà mintea s'a cea vasta i mesurá abisulu intunecosu: de ace'a fû crestinu. Oh, glori'a prea sîntei nóstre religiiuni ajunse la atát'a evidintîa, încátu dușmanii ei nu o potu asaltá fara de a-si pierde ins'a-si lumin'a ratiunii in partea s'a cea mai pretiósá!

Fratiloru mei prea iubiti, am scrisu nu numai pentru apararea credintîei nóstre incontr'a celoru ce nu credu, ci sî pentru a ve face pe voi cari credeti se cunósceți totu mai multu pe Isusu Christosu. Càci cunoscîndu totu mai multu pe Isusu Christosu veti cresce in cunósccerea lu Domnedîeu sî prin amendóue aceste cunoscintie, veti avé viétia eterna. O dîsè insusi D. N. Isusu Christosu rogându-se Tatalui seu cerescu: *Acést'a este viétî'a cea vecînica cá se te cunósca pe tine adeveratulu Domnedîeu, sî pe care ai trimisu pe Isusu Christosu.*⁴⁾ Domnedîeu contemplatu façia la façia este ins'a-si viétî'a eterna sî singura adeverat'a nóstra fericire: Domnedîeu contemplatu sub velulu umanitatii lui Christosu este obiectulu credintîei nóstre, este calea pe care inaintându noi

¹⁾ *De la justice dans la révol. et dans l'Eglise*, tom. 1 p. 38.

— ²⁾ Proudhon *Ibid.* tom. 2 p. 207. — ³⁾ *Jugem. de Napoléon sur Jésus.* — ⁴⁾ Joanu 17,₂3.

fara de incetare și fara de abatere, vomu ajunge la ace'a prea fericita tîenta. Pentru ace'a Christosu carele, intru câtu este Domnedîeu, este asemenea Tatalui, dîse: *Eu sum ade-verulu și viétî'a*; intru câtu este mai micu decâtu Tatalu, adause: *Eu sum calea*.¹⁾ Dar' oh! câti cadu pe acést'a cale a vietîei mușcati de dintii șierpiloru otravitori (lumea, demonulu, trupulu), prin cari suntu tîrîti in calea pecatului și a mortii. Intr'unu casu atâtu de dorerosu, care este remediulu? Este singuru numai Omulu-Domnedîeu, este Domnedîeulu celu restignitu. *Se cade*, dîse dînsulu, *a se inaltîa Fiiulu omului*, adeca a se restigni, *câ totu celu ce crede intru elu se nu piêra, ci se aiba viétîa vecinica*.²⁾ Ah! prea iubitîloru mei frati, ori-care dintre voi s'ar' aflá din nenorocire in pecate și ast'feliu mortu inaintea lui Domnedîeu, redice-si ochii credintîei câtra Domnedîeulu celu restignitu, gîndindu și resgîndindu in tóte dîlele câtu a voitu elu se suferu pentru a nóstra mîntuire; câci prin acele priviri i se va versá in anima iubirea cerésca, cá unu spiritu de viétîa facatoriu, și cá unu impulsu placutu spre operele pocaintîei și ale espiatiunii, prin cari va recástigá viétî'a spirituala a sufletului. Curatîti ast'feliu cu totii de pecate și intariti spre a umblá in calea vietii, pasîti inainte intr'êns'a cu mintea și cu anim'a necontentitu indreptate catra Isusu celu restignitu. Dela Elu, cá si dela stindardulu mîntuirii, veti dobêndí curagîu și tarie neinvinsa; asîa incâtu, printre adversitatîle lumei, facîndu cu statornicie binele și luptându in contr'a inamiciloru spirituali, dupa dînsulu și prin dînsulu veti ajunge pe urma la vecînic'a fericire.

Ce'a ce ve dorimu din adênculu animei nóstre, dându-ve binecuventarea nóstra archierésca in numele Tatalui și alu Fiiului și alu Spiritului Sântu Aminu.

¹⁾ Joan 14. 6. — ²⁾ Ibid. 3. 14. s.

V A R I E T A T I.

Fondatiune pentru pensiunarea preotilor si-a propus a infiinta Escelenti'a S'a Pré Sautitulu Domnu Archiepiscopa si Metropolitu *Dr. Ioanu Vancea de Butés'a*; si spre acestu scopu a si depusu din partea s'a 5000 *floreni v. a.* provocându la contribuii benevole si pe Clerulu si poporulu din intréga archideces'a de Alb'a-Julia si Fagarasiu. Inchinându-ne nemarginitei generositati si nesecatei darniciei a Inaltu Pré Sântfei S'ale Domnuului Archiepiscopu si Metropolitu de Alb'a-Julia si Fagarasiu, dorimu cá Clerulu si poporulu de su pastorirea s'a se asculte viersulu seu archipastorescu si se contribuie fiecare dupa potinti'a s'a la infiintiarea câtu mai grabnica a acestei fondatiuni, pentru de-a-se vedé ast'feliu odata asecurata subsistenti'a preotilor rurali pe tempulu cându acei'a ajungu la nepotiuti'a de-a mai suportá grelele sarcini ale oficiului de pastori sufletesci. — Se traiésca gratosulu fundatoru, cá se védia insusi cu ochii sei benecuventatele róde ale parentiescei s'ale ingrigiri si generósei s'ale darniciei.

Princes'a ALINA STIRBEIU, condusa de nobil'a intentiune de a dá unu aventu mai puternicu progresului nostru literariu, a daruitu Academiei române o suma de 200,000 lei (aprópe 100,000 fl. v. a.), cu destinatiunea cá se se formeze din $\frac{1}{10}$ -ele acestei fundatiuni premii pentru opuri literarie române de valóre mai insemnata.

Catra femeile romane se adreséza On. Comitetu alu „Reuniunei femeiloru române din Sibiu” cu rogarea cá se contribuie fie-care si se colecteze in cerculu seu *diferite lucruri de mâna sevêrsîte de femei dela sate* spre a face in modulu acest'a la *scóla civile de fete* a Asociatiunei transilvane o colectiune câtu de bogata de atari lucrari, cari se servésca dreptu modele la instruirea in lucrulu de mâna. — Considerându câtu de importanta este colectiunea de atari modele cu caracteru originalu nationalu pentru instructiunea in lucru de mâna in scólele de fetitie, ér' prin scólele acestea pentru intrég'a industria de casa a femeiei române, si avéndu in vedere cá tocmai acum e tîmpulu cându femeile române dela sate se ocupa in deosebi cu lucrulu de mâna: rogamu si noi pre onorabilii nostri cetitori se binevoiésca a intreprinde in cerculu domnieloru s'ale colectarea de atari lucrari, si apoi a ni le trimite acelea nóue pentru de-a le inaintá la On. Comitetu alu „Reuniunei femeiloru române din Sibiu” pe lânga semnarea numelui d.-loru. Portpostalu bucurosul platimu si din alu nostru.

Serate literarie in Clusiu au inceputu a se tiéné din 9 l. c. Aceste serate se tienu totu din dóue in dóue septemani in localitatile casinei române. Prim'a serata a fostu fórte bene cercetata si a avutu unu Programu câtu se póte de bogatu de: conferintie, declamatiune si musica. — Venitulu primei serate pre lânga pretiulu de intrare de 10 cr. a fostu aprópe 25 fl. v. a. — Numai inainte cu Domnediêu!

Prelegeri publice in Bucovin'a. Domnii Ioanu I. Bumbacu, G. Forgaciu, Is. Iesianu, Const. Morariu, D. Socoleanu și Dr. E. Vojucki au luat asupra lor insarcinarea de a ține unu ciclu de prelegeri publice, pe care le arangieza „Societatea pentru cultura și literatur'a româna din Bucovin'a“ Prelegerile se țin în Cernauti în localitățile societății și suntu gratuite. Prim'a prelegere a fostu a d-lui Ioanu I. Bumbacu, profesoru, „despre frumos și frumsetia“ și a avutu locu în 9 I. tr.

Regele Serbiei Milan a abdfiu în 6 I. tr. în favorulu uniculu seu fiu, care va domni sub numirea de Alesandru I. Noulu rege alu Serbiei fiendu inca numai în alu 13 anu alu etății, pâna ce va ajunge densulu etatea prescrisa de 18 ani, în loculu lui va guvernă țier'a o regentia compusa din Ristică, Protică și Belimarcovică.

Monumentu pentru imperatulu Josifu se va redică în Brün, fiendu adunata dejă spre acestu scopu o suma de preste 40 mii floreni.

Rescumperarea regalialoru. Terminulu pentru insinuarea pretenasiunilor proprietarilor de regaliale carciumaritulu s'a prolugitu pâna la 30 Aprile st. n. a. c.

Statistic'a pamentului. Pe întregu rotogolulu pamentulu cunoscutu pâna acum se vorbescu actualmente 5064 limbi și locuitorii apertînu la preste 1000 religiuni. — Secsulu barbatescu este aprôpe în numeru secsului femeninu — Vrêst'a midilocle e de 33 de ani. Unu patrariu din locuitorii pamentulu moru mai'nainte de 17 ani. Dintre 1000 locuitori numai unulu ajunge etatea de 100 ani și numai 6 traiescu 66 de ani. Suntu cev'a preste unu miliardu de locuitori pe pamentu, dintre cari moru la anu 35,214,200; pe dî 96.480; pe ôra 4,200 și pe minuta 60—70 și pe secunda 1. Se nascu pe anu 36.792.000, pe dî 100,800 pe ôra 4200 și pe minuta 60. — Cei casatoriti traiescu mai multu că holteii, asemenea cei cumpetati și sirguitori mai multu decâtu imbuibatii și lenesii, cei civilisati mai multu că cei'alalti. Ômenii mari de regula traiescu mai multu că cei mici. Numerulu persóneloru casatorite față cu cei necasatoriti se rapôrta că 75: 100. Cei nascuti primavér'a suntu de constitutiune mai robusta, de câtu cei cari au venitu pe lume în celelalte anutêmpuri. Casurile de nascere și de môrte se întempla mai cu séma nôptea. În fine mai adaugemu, că dintre toti locuitorii numai a patr'a parte din genulu barbatescu suntu apti a portă arme.

Ținerea viteloru o a tractatu într'unu modu fôrte iustructivu și într'unu limbagiu poporalu dlu Eugen Brote, presidentulu reuniunei agronomice din comitatulu Sibiiului, într'unu discursu ținutu la într'unirea agricola din Selisce. La initiativ'a acelei într'uniri discursulu acest'a s'a tiparitu în o brosiura și se vinde la Institutulu tipograficu din Sibiiu cu 12 cr. (+ portpostalu 2 cr.) — Recomandamu cu totu adinsulu procurarea și studfarea acestui tractatu iustructivu pentru fie-care economu de vite

Proprietariu, Redactoru și Editoru: Nicolae Fekete-Negrutiu în Gherl'a.

Gherl'a. Imprimari'a „Auror'a“ p. A. Todoranu.